

1.325

III
4537

ВАНЪ ГОРАНОВЪ

АГРОНОМЪ - ОВОЩАРЪ

ишъ управителъ на държавни овощни разсадници.

— Пловдивъ, ул. „Гладстонъ“ 54.

ПРАКТИЧЕСКО ОВОЩАРСТВО

ОДОБРЕНО

отъ М-вото на Народ. Просвѣщение съ окръжно № 3681
отъ 10 юлий 1939 година.

ЧЕТВЪРТО ИЗДАНИЕ СЪ 32 ФИГУРИ

ПЛОВДИВЪ

••

1942 ГОДИНА

ИВАНЪ ГОРАНОВЪ

агрономъ—овощаръ—бившъ управитель
на държавни овощни разсадници.

ПРАКТИЧЕСКО ОВОЩАРСТВО

Печатница „Добруджа“ — Пловдивъ.

1942

ПРЕДГОВОРЪ

Овощарството е важен отрасъл от народния ни поминък. У насъ има всички природни условия за него. Търсенето на овощни плодове въ вътрешния и външниятъ пазари ежегодно се увеличава. При все това ние нѣмаме достатъчно плодове! Ябълкитъ се продаватъ зиме по 20—50 лева килограмъ. Колцина могатъ да купятъ?! Официалната статистика показва, че *сравнително другитъ европейски народи, българитъ най-малко употребяватъ плодове!* Народното здраве губи отъ това!.. А ние сме, ужъ, земеделска страна!..

Българското овощарство трѣбва да се *модернизира и развива*, за да послужи за преобразуването и напредъка на земеделието и да подобри поминъка и храната на планинското население.

Вмѣсто двороветъ ни да тънятъ въ буренаци — да насадимъ дървета! Предстои ни да засадимъ цѣлата страна съ овощни дървета! България да превърнемъ въ овощна градина!

Но това не е достатъчно! Необходимо е да се построятъ *частни и обществени плодосъхранилища и сушилни*, за да имаме въ всѣко време презъ годината прѣсни и преработени плодове.

Ала не бива да посадимъ дръвчето и да го оставимъ на произвола на сѣдбата!.. За да се прихване то, за да расте силно, да бѣде здраво, да дава редовно, изобилно и доброкачествени плодове — *трѣбва да знаемъ, какъ да го отглеждаме!*

Нуждни сѣ ръководства по овощарството, съдържателни, но кратки и написани на лекъ езикъ, *да могатъ да се разбиратъ отъ всички!*

Настоящата книжка има тая цель. При написването ѝ си помогнахъ съ моята *40 (четиредесетъ) годишна работа по овощарството*, като учител въ земеделскитъ училища, управител въ държавни овощни разсадници и отъ частната ми практика.

гр. Пловдивъ, 1 май 1942. год.

ИВАНЪ ГОРАНОВЪ.

ОВОЩАРСТВО.

Науката, която се занимава съ отглеждането на овощнитъ дървета, е овощарство. Ползата отъ овощнитъ дървета е: даватъ плодове, които сѣ храна и лѣкарство за човѣка, принасятъ доходъ, даватъ паша за пчелитъ, пречистватъ въздуха, украсяватъ и развиватъ чувството къмъ хубавото и доброто у човѣка. Който работи въ овощна градина, закрепва тѣлесно, лѣкува се, развива се духовно!..

Устройство и животъ на дървото.

Дървото се състои отъ клетки, които се размножаватъ чрезъ дѣление. Главнитъ му части сѣ: коренъ, стѣбло, кло-ни и листа. Коренътъ е покритъ съ кора, както и стѣблото и служи да държи дървото въ земята и да извлича изъ нея хранителни материи. Дебелитъ корени не могатъ да смучатъ храна, а малкитъ — влакнеститъ. Водата разтваря храната, влакнеститъ коренчета я всмукватъ, предаватъ я на корена и по сѣдоветъ на младата дървесина тя отива по стѣблото къмъ листата. Листътъ отъ долната страна е покритъ съ невидими дупчици, презъ които влиза въздухъ. Въздухътъ се съединява съ сока (мъзгата) отъ коренитъ, преработва го при помощта на слънчевитъ лъчи и го прави годенъ за хранене на дървото. Като се преработи, сокътъ слиза по клеткитъ на ликото на кората обратно къмъ коренитъ, като въ своя пѣтъ образува на дървото, презъ лѣтото, новъ слой дървесина-крѣгъ. Крѣговетъ показватъ, колко годишно е дървото. Отвънъ стѣблото е покрито съ мъртва кора, която пази вътрешнитъ части. Мъртвата кора постоянно се пука и лющи. Това става отъ порастащитъ подъ нея нови колела на дървото. Следъ кратко време тази кора съвсемъ опадва и се образува нова. Понеже преработениятъ сокъ слиза по ликото къмъ корена, прерѣжемъ ли ликото, дървото изсѣхва. Сокътъ се движи силно презъ пролѣтътъ и въ края на лѣтото — отъ августъ до октомврий. Колкото повече храна приготи овощното дърво, толкова по-добре е за него за идущата година, защото ще даде повече плодъ. Дърветата набиратъ малко храна: презъ сухо лѣто, защото нѣма вода да я разтваря, въ дъждовна, топла и продължителна есенъ, защото растежътъ имъ се продължава и храната имъ се изчерпва и въ лѣто, когато листата имъ сѣ изядени отъ гѣсеници, или повредени отъ болести. Следъ такива лѣта запасната храна за презимуване бива недостатъчна и на другата година дърветата даватъ малко плодъ, или никакъ. Значи всѣка частъ на дървото: коренътъ, стѣблото, кората, листата и др. еднакво му сѣ потребни и, ако една отъ тѣхъ се повреди, цѣлото дърво боледува или изсѣхва.

I. Овощенъ разсадникъ.

Мѣстото, на което се развъждатъ, присаждатъ и отглеждатъ овощнитѣ дървета, до посаждането имъ на постоянно мѣсто, е разсадникъ. То трѣбва да бѣде: високо, открито и провѣтриво; наклонѣтъ—малкъ, почвата—дълбока, рохка и хранителна; орницата—не по-плитка отъ 50 см., подорницата да не е влажна и вода да има за напояване. Почвата се реголва 40 — 50 см. или изорава дълбоко.

Развъждане овощнитѣ дървета отъ семе.

Произвежда се разсадъ-дивачки. Семената се събиратъ: на махлебкитѣ презъ юлий—плодѣтъ имъ като почернѣе; на трънкосливкитѣ (джанкитѣ) презъ юлий и августъ. Посѣватъ се веднага съ месото. Киселицитѣ презъ септемврий—семената имъ като добиятъ жълто-кафява боя. Счукватъ се още сочни и се промиватъ. Дивитѣ круши — въ сжщото време, семената имъ като станатъ възчерни. Оставятъ се 10 — 15 дни на купъ да омекнатъ, промиватъ се и се изсушаватъ на сѣнка.

Посѣване. Всички видове най-добре е да сѣемъ въ началото на октомврий. Ако не може, ратяваме ги. Въ трапъ вѣнъ слагаме пластъ 10 см. пѣсѣкъ, сетне пластъ семена, дебелъ, колкото е дебело семето, следъ това пакъ пѣсѣкъ, семе и т. н.—ялковитѣ въ 6, а костилковитѣ въ 10 пласта. Сѣятъ се въ *семенище* въ леги — 1.20 м. широки, въ браздички презъ 25 см. Ялковитѣ (киселици, круши и други) се заравятъ 2 — 4 см., костилковитѣ (джанки, бадеми и др.) 6 — 8 и черупчеститѣ (орѣхи и др.) 8 — 10 см.

Пикиране. То става, когато на фиданчетата се появи петиятъ листъ, заедно съ ушицитѣ (котилидонитѣ). Тѣ се изваждатъ, коренчетата имъ се съкратяватъ, разсаждатъ се презъ 5 — 10 см. и веднага се поливатъ. Отъ това се добива по-силенъ разсадъ и съ разклонени корени. За сжщата целъ можемъ да подрѣжемъ коренитѣ на младия разсадъ въ лехитѣ. Пикирането важи при ялковитѣ, особено при крушитѣ. Джанкитѣ и махлебкитѣ не се пикиратъ. Работи по-нататѣкъ: копанъ, плѣвене и поливане.

Разсаждане. Най-добре — презъ есенята. Разсадѣтъ се изважда, сортира, коренитѣ му се съкратяватъ и се посажда въ *питомника*, гдето ще се и присажда. Насажда се по канапъ, въ редове, съ посока отъ изтокъ къмъ западъ. Растоянието между редоветѣ — 70 см., а между фиданчетата 40 см. Сади се съ садило. Притиска се съ садилото да прилегне прѣстѣта добре до корена, като дръпнемъ фиданчето да не се измѣква. Иначе не се хваща. Следъ това се полива. Работи по-нататѣкъ: плѣвене, копанъ, поене и непремен-

но прѣскане, крушевиятъ разсадъ съ бордолезовъ разтворъ противъ болестѣта „Петнисти листа“ (*Stigmatea mespilis*), защото отъ нея листата опадватъ, мѣзгата и растежѣтъ спира и не могатъ да се присаждатъ.

Присаждане.

Овощнитѣ дървета, развъждени отъ семе, не даватъ сжщия плодъ. Природенъ законъ е, че всички *благородни сортове*, получени отъ семето на дивата ябълка, круша, слива и пр. *нѣматъ наследствени свойства*. Тѣ сж лични (индивидуални) измѣнения само. Въ семената имъ господствуватъ наследственитѣ свойства само на дивия дѣдо и предѣдо и тѣ се проявяватъ. И ако посадимъ *семена* отъ тѣхъ, дърветата, които ще поникнатъ, нѣма да дадатъ плодъ приличенъ на майчиния, а ще дадатъ плода на своя дѣдо и предѣдо (диво). Ето защо трѣбва да ги присаждаме. Тогава даватъ сжщия плодъ, какѣвто дава калемѣтъ или пѣпката. За да се хване присадникѣтъ, между него и подложката трѣбва да има сродство (афиния). Ябълката се присажда на дива ябълка — киселица и на парадисъ и дусенъ, за низкостеблени — храстовидни и изкуствени форми. Крушата — на дива круша и дюля; дюлята — на дюля и круша; мушмолата — на глогъ и дива дюля; сливата — на трънкосливка, и бадемъ; кайсията и зарзалата — на трънкосливка, дива зарзала и бадемъ. Прасковата — на трънкосливка, само за студенъ климатъ и по-тежка почва, а на бадемъ (горчивъ и сладкъ) и дива праскова за топли мѣста и за суха, пѣсѣчлива и варовита почва. Бадемѣтъ — на горчивъ и сладкъ бадемъ, праскова и джанка. Черешата и вишњята — на махalebка и дива череша.

Присаждане на пѣпка. За калеми се взематъ едно-

фиг. 1.

годишни филизи съ развити пжпки, отъ южната страна на здрави дървета. И подложките и калемите трѣбва да иматъ мѣзга — кората имъ да се отдѣля. Листата на калемите се махвату, а отъ дръжката имъ се оставя малка частъ. Пазятъ се въ сждъ съ вода или влаженъ пѣськъ. Потрѣбни сж овошарско ножче — най-добре система „Кунде“, ножица и лико (рафия). Подложката изтриваме съ кърпа отъ прѣстѣта, съ ножчето на гладко мѣсто на нея правимъ нарѣзъ напрѣко и надолу въ видъ на буква Т (фиг. 1).

Следъ това рѣжемъ пжпката: поставяме острилото на ножчето 7—10 мм. надъ нея и рѣжемъ на долу, като постепенно задълбаваме, та подъ пжпката ножчето да отиде подълбоко, за да се отрѣже освенъ кората и зародиша ѝ съ малко дървесина. Можемъ да извадимъ пжпката и като рѣжемъ отъ долу на горе. Така е по-добре, защото отрѣзътъ ѝ става по-гладъкъ, тя прилѣга на подложката по-добре — не остава въздухъ и прихваща по-сигурно. Пжпката изрѣзваме 12—22 мм. дълга. Следъ това съ ножчето отваряме кората на подложката, хващаме пжпката съ лѣвата ржка, поставяме я и натискаме да отиде цѣла подъ кората (фиг. 2).

фиг. 2.

Привързваме съ ликото. Да присаждаме на северната страна на подложката. Връзването да става стѣгнато, за да не влиза въздухъ и влага. Подъ и надъ пжпката пригваме добре. Пжпката да остане открита. Бързо да се присажда. Въ горещо и дъждовно време не бива! Пжпката е прихваната, ако 10 — 15 дни следъ присаждането, дръжката ѝ е почернѣла и пада при побутване. Ако пжпката е почернѣла и дръжката стои — не е хванала. Връзките се махвату следъ 2—3 седмици, когато почнатъ да се връзватъ.

Първата година следъ присаждането. Дивачката прерѣзваме 5 см.

надъ пжпката. Тая частъ отъ нея е „чепче“. За него привързваме благородния лѣторастъ, когато достигне 15 — 20 см. дължина. Нѣкои не оставятъ чепче — отрѣзватъ дивачката до благородната пжпка, преди да се е тя развила. Издънките отъ подложката и клонките отъ чепчето се махвату. Благородниятъ лѣторастъ, ако изкара странични клонки, съкратяваме ги на 2 — 3 листа, а по-късите клонки и другите листа оставяме свободно да растатъ цѣла година, защото, колкото по-много листа има по главния лѣторастъ, толкова е по-добре: повече го засилватъ, притеглятъ къмъ себе отъ

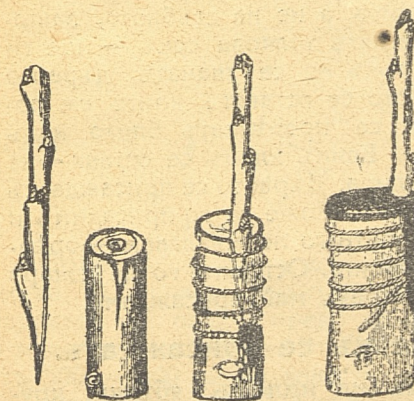
изсмукания отъ корените сокъ и не даватъ на лѣтораста да расте само на високо, а му помагатъ да дебелие. Въ края на августъ чепчето отрѣзваме.

Втората година, презъ м. февруарий, страничните клонки съкратяваме на 2 — 3 пжпки. Лѣторастчетата, които ще покаратъ отъ тѣхъ, ще помагатъ да дебелие стѣблото. Тѣзи лѣторастчета презъ май и юний съкратяваме — рѣжемъ ги надъ 3—4-то листо. Презъ пролѣтѣта дръвчетата се рѣжатъ за корона; ябълките, крушите и черешите за сѣдно стѣбло 1.40 м., за високо 2 м. Сливите и зарзалиите 1.40 — 1.80 м., ниско-стеблени (ябълки — на парадисъ и дусени и круша на дюла) 0.40—0.80 м. Дебелиятъ странични клонки, по стѣблото рѣжемъ изъ дъно на нѣколко пжти. Тѣхните съкратяваме на 2 — 3 пжпки. Най-горните 6 клонки оставяме за корона.

Присаждане съ калемъ. За калеми се взематъ едно-годишни, развити и здрави клонки. Да ги събираме презъ декемврий и януарий, защото тогава сж узрѣли и резервната имъ храна стои. Съхраняватъ се, като ги заровимъ на 2/3 отъ дължината имъ съ прѣстъ на мѣсто, което не се огрѣва отъ слънцето. Най-добре — въ хладилникъ, или ледница, заровени въ влаженъ пѣськъ на 1/3 отъ дължината.

Овошарско лепило: бѣла борова смола (чамъ сакъзъ) — 800 гр., спиртъ за горене 300 гр., овча лой или масъ 200 гр. и дървена пепѣлъ 2—3 лъжици. Смолата се счуква, разтопява на слабъ огънь, следъ това — лойта; сваля се да поистине, налива се по малко спиртъ, слага се пепелта и се бърка. Друга рецепта: взематъ се по равни части бѣла борова смола, пчеленъ воскъ и терпентинъ. Присаденото мѣсто да се увива съ книга противъ пчелите.

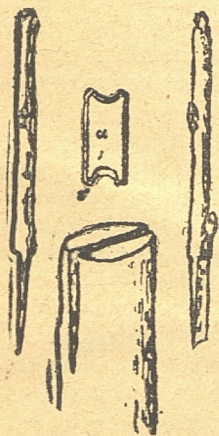
Присаждане подъ кора. Присаждатъ се млади дръвчета и възрастни на клоните, когато трѣгне мѣзгата, да може кората да се отдѣля. Подложката се отрѣзва хоризон-

фиг. 3.

тално. Единъ см. подъ отрѣза да има клонче или пжпка, да тегли сокъ. Калемътъ се отрѣзва съ 2—3 пжпки така, че на подебелия му край отъ едната страна да остане пжпка, а отъ другата се изрѣзва 1½—2½ см., като клинъ (ф. 3). Отрѣзътъ се прави наведнажъ и гладъкъ. Кората на подложката на гладко мѣсто се разцепва съ ножчето, отдѣля се, калемътъ се пхва — цѣлиятъ му от-

рѣзъ да потъне и прилегне. Завързва се и се замазватъ всички рани внимателно. Може отрѣзътъ на калема да бжде и по дълъгъ. Може и на гърба на калема втори отрѣзъ—за по-силно срастване. *Подъ кора* можемъ да присаждаме и отъ 1 юний до 15 юлий съ *зелени калеми* отъ лѣтораста, израстнали сжщата пролѣтъ—когато подложките сж по-дебели отъ 2 — 10 см. и не можемъ до ги присадимъ на „изкарваща пжпка“. Рѣжемъ калеми съ 3 пжпки. Листата махваме. Замазваме ги съ лепило. Присаденото мѣсто увиваме съ книга, която да стои 10 дни — гжсеничките да не ядатъ пжпките.

фиг. 4.

Въ разцепъ. Подложката разцепваме съ якъ ножъ презъ срѣдата (фиг. 4). Присадника изрѣзваме плоско отъ дветъ страни и го поставяме въ разцепа така, щото кората му да се съвпадне съ оная на подложката.

Работи върху присаденитѣ съ калемъ дървета.

1. Връзките се махвату, когато калемътъ се срастне съ подложката и почнатъ да се връзвату.

2. Отъ израстналитѣ отъ калема филизи се оставя най-силния. Другитѣ съкратаваме на 2 — 3 листа, да теглятъ сокъ, за да дебели.

3. За да не се чупятъ отъ вѣтра или птицитѣ, до присаденитѣ дървета, или до клонитѣ имъ, се поставятъ прѣчки или колове и благороднитѣ филизи се привързватъ къмъ тѣхъ.

Присаждане на възрастни дървета.

Тѣхъ присаждаме на клонитѣ, а не на стѣблото, защото калемитѣ не могатъ да изтеглятъ толкова сокъ — ще ги задави и не се хващатъ. Ако пжкъ не се хванатъ, дървото изсъхва. Отъ клонитѣ на дървото се оставятъ, които сж по-трѣбни за бждещата корона и се прерѣзватъ близо надъ стѣблото, а другитѣ се махвату. Единъ клонъ се оставя — не се рѣже — та дървото да асимилира. Дървото се присажда съ калемъ. Всички рани се замазватъ. Може да го присадимъ и на изкарваща пжпка така: дървото го подмладяваме — орѣзваме короната му по сжщия начинъ. Оставяме го да изкара нови филизи. Прорѣдяваме ги. Презъ май присаждаме.

Кои дървета, кога и какъ се присаждатъ.

1. Презъ мартъ и априлъ на калемъ: ябълки, круши, сливи, череши, дюли и мушмоли.

2. Презъ мартъ и априлъ на изкарваща пжпка: съ калеми събрани презъ декемврий и януарий. Най-голямъ процентъ даватъ сливитѣ, следъ тѣхъ крушитѣ, ябълките и черешитѣ.

3. Презъ май и юний на изкарваща пжпка — всички видове. Калемитѣ се бератъ сжщото време. Въ началото на м. май присаждаме ябълките, къмъ края костилковитѣ и др. Отъ 1 юний до 15 юлий, може *подъ кора* съ *зелени калеми* отъ лѣтораститѣ, израстнали сжщата пролѣтъ.

4. Отъ 15 августъ и септемврий на *спяща пжпка*. Всички видове.

5. Презъ септемврий на калемъ. Само череши.

II. Овощна градина.

Мѣстото за градина съ търговска целъ трѣбва да има благоприятенъ климатъ, добра почва и вода за напояване; да е запазено отъ студени вѣтрове, но провѣтриво и близо до голѣми пазари и добри съобщения. По-високитѣ, хладни, запазени отъ вѣтрове, изложени къмъ *юго-изтокъ* или *юго-западъ* мѣста сж най-добри. Крайбрежията на моретата и голѣмитѣ рѣки сжщо, защото климатътъ е мекъ. Въ низките мѣста дърветата страдатъ отъ неприятели, болести, мъгли, слани и роса, а до шосетата — отъ прахоляци. Отъ много мъгли и дъждове, тичинковиятъ прашецъ не узрѣва едновременно, а като намокренъ е и по-тежкъ, вѣтрътъ помжчно го разнася и се прѣчи на оплодяването. Градината да може да се посещава отъ пчелитѣ — тѣ оплодяватъ дърветата.

Почва. Тя трѣбва да бжде *плодородна*, рохка, умерено влажна и *дълбока*: за крушитѣ, черешитѣ, орѣхитѣ и кестенитѣ — 2 метра, а за ябълките, сливитѣ и др. — 1.50 м. Ако е сбита (глина каолинъ), ако е хоризонтална и здрава скала, или подпочвената вода е по-плитко отъ 1½ м. — негодна е. Ако е нужно, почвата се отводнява съ канали 1.20 м. дълбоки. Почвата трѣбва да се изследва, като изкопавемъ трапове, или съ земни свредли. Най-добри почви сж глинести-пѣсьскливитѣ, умерено-влажнитѣ и мергелнитѣ (отъ глина, пѣськъ и варъ), следъ тѣхъ глинеститѣ и възпѣськливитѣ. Варовитѣ, много пѣсьскливитѣ, торфенитѣ и соленитѣ, ако не можемъ ги подобри, сж негодни.

Вода. Необходима е, защото разтваря хранителнитѣ вещества въ почвата, иначе дървото не може да се храни и плодетѣ му падатъ преди да узрѣятъ, или оставатъ дребни и долнокачественни. Въ България годишно валежитѣ даватъ 500 — 600 литри вода на кв. метъръ, а овощното дърво иска 1400 — 1700 литра. Ето защо, овощната градина

трѣбва да осигуримъ съ вода, за да имаме не случайни, а подсигурени реколти.

Защита отъ вѣтроветъ. Тѣ изсушаватъ почвата, дърветата, цвѣтоветъ имъ, и събарятъ цвѣта и плода. На тая страна, отъ която духатъ, да насадимъ жива стена 5 — 10 м. широка, отъ буйни и бързо растящи дървета: канадска топола, акация, медоносна акация, айлантъ, а най-добре смръчъ. Оградата задържа и снѣга въ градината, та се напоява по-добре. Ако нѣколко градини сж една до друга, много е добре: дърветата се запазватъ отъ вѣтъра, почвата не изсъхва скоро, цвѣтътъ се оплодява по-лесно отъ вѣтъра и пчелитѣ и по-лесно се води обща борба съ неприятелитѣ и болеститѣ по дърветата.

Изборъ на овощни видове и сортове.

Трѣбва да садимъ такива дървета, които при даденъ климатъ, почва и пазаръ сж най-подходящи. Много видове и сортове не бива да садимъ. Само единъ сортъ пакъ не бива, защото повечето рѣдко се оплодяватъ сами отъ собствения си прашецъ, а оставатъ ялови. Трѣбва да има другъ сортъ за тая целъ, който цвѣти сжщото време. Ето защо трѣбва да садимъ нѣколко сортове, които цвѣтятъ едновременно, но да сж по-малко сортове, за да беремъ наведнажъ по-голѣмо количество плодове. На високи мѣста — ранни сортове и повече костилкови (череша, вишня, бадеми и др.), а на низки мѣста, гдето подпочвената вода е близо — сливи и късни ябълки. При близки пазари — ранни лѣтни сортове. На мѣста, далечъ отъ пазаря — есенни и зимни сортове — ябълки и кюстендилски сливи. Дето падатъ късни слани — сортове, които цвѣтятъ късно. Дърветата да садимъ по видове: ябълкитѣ отдѣлно, крушитѣ отдѣлно и т. н., за по-сигурно оплодяване, работа и беритба.

Ябълка.

Ябълката е най-ценниятъ овощенъ видъ, както за упо трѣбление въ прѣсно състояние — въ какъвто се запазва най-дълго време, така и за преработване — сушени плодове, мармаладъ, вино и ракия. Тя иска *климатъ умѣренъ* — съ влаженъ и хладенъ въздухъ. Искан *мѣсто запазено отъ вѣтроветъ*, защото тѣ събарятъ плодоветъ. Искан *почва дълбока, хранителна, умѣрено влажна и хладна*. Пѣськливо-глинеститѣ, пѣськливо-черноземнитѣ, рохки наносни почви, щомъ сж умѣрно влажни, сж най-добри. Да иматъ и малко варъ. На мѣста гдето лѣтото е много горещо и на сухи, мокри и варовити почви ябълката не вирѣе. На суха почва плодътъ узрѣва преждевременно, червясва и опадва.

Има ценни наши и чужди сортове ябълки, круши, сливи и др. които вирѣятъ отлично подъ Българското небе и сж много доходни. Тѣ сж получени отъ дива сортове — естествено въ природата или изкуствено — чрезъ по-добро отглеждане, при по-добри климатически и почвени условия, или чрезъ кръстосване отъ даровити — учени и практики градинари. Но тѣ сж *нѣжни*, искатъ угодни климатически и почвени условия и грижливо отглеждане. Отъ единъ сортъ се иска да е родовитъ, плодътъ му да е вкусенъ, траенъ и красивъ. Сладостта, киселината и ароматътъ съставятъ *вкуса* на плода. Климатътъ, мѣстото, почвата и — начинътъ на отглеждането измѣнятъ сорта до толкова, че той става непознаваемъ. Има около 2000 различни сорта ябълки. У насъ най-добри резултати сж дали следнитѣ

Чужди ябълки:

1. Каселска ренета. Германския сортъ. Не е придиричива на климатъ — успѣва и въ планината и въ полето, но надъ 1100 метра надъ морско равнище плодътъ ѝ недозрѣва. Дърво буйно. Цвѣти късно. Плодородна е. Плодътъ е едъръ и се задържа на дървото. Кожица грапава, златожълта, съ рждива петна и червени рѣзки къмъ слънце. Месо стегнато, дребнозърно, сочно, сладко, възкисело и ароматично. Много вкусенъ плодъ. Да се бере презъ октомврий (по-рано не бива), защото плодътъ се сбрѣква. *Плодътъ трае до априлъ.*

2. Златна пармена. Английска. Плодородна. Започва да ражда на 3—4-та година. Цвѣти късно. Отлична ябълка, но *иска планински условия*. Въ полето плодътъ ѝ опадва, особено въ топли и сухи мѣста. Но на пѣськливи, влажни и хладни почви, макаръ въ полето, пакъ успѣва, само че узрѣва по-рано, като напр. по коритото на р. Марица — Пловдивско.

Пармената има едъръ плодъ, съ злато-жълта кожица, съ портокалови и червени черти и рждива точки и фигурки. Месо жълто, сипкаво, сладко, съ превъзходенъ виненъ вкусъ и ароматъ.

Въ Тракийското поле по коритото на р. Марица, узрѣва въ началото на августъ; въ Чепинската долина, при 750 м. надморско равнище — 15 — 30 септемврий, въ с. Байлово (Новоселско) — къмъ 1 октомврий; въ с. Цвѣтино (Пещерско), при 1500 м. надморско равнище, дори въ срѣдата на октомврий и дава едри вкусни и хубави плодове.

3. Ландсбергска ренета. Германска. Дърво буйно. Много плодородно. Плодътъ не пада отъ вѣтъра. Плодъ срѣденъ, плоско конусообразенъ. Здравосе държи на дървото. Кожица жълта, къмъ слънце червена. Месо жълто, сочно, приятно, и ароматично. Зимна ябълка. Отлична.

4. Канадска ренета. Французка. Дърво буйно. За полето и за планината — до 1000 м. надморско равнище. Корона голѣма и разпусната. Цѣвти късно и продължително. Плодородна. Плодъ много едъръ, съ неправилни ребра, кожа сламено-жълта. Къмъ слънце свѣтло-червена, съ нѣжни точки. Месо бѣло-жълто, сипкаво, меко, сочно, сладко, съ приятенъ винено-киселъ вкусъ. Добра е за сладка. Зрѣе до ноемрий. *Трае до мартъ.*

5. Бѣлъ зименъ калвилъ. Дърво срѣдна голѣмина. Плодъ отличенъ: по вкусъ и ароматъ е *царица на ябълкитъ*, но е нѣжно: иска угоденъ климатъ, почва и грижи. На слабостящи подложки (парадисъ и дусенъ) дава по-добри плодове. Плодъ едъръ, съ изпъкнали ребра. Кожица злато-жълта, съ бѣли точки, къмъ слънце червена. Месо жълто-бѣло, много нѣжно, сипкаво, сочно, винено сладко, съ особенъ приятенъ ягодовъ вкусъ и ароматъ. Цени се у насъ 3—4 пжти по-скъпо отъ колкото нашитѣ ябълки (Айвании, Кандиле и др.) *Трае до май.*

6. Жълтъ белфлоръ. Американска. За полето и за планински мѣста. Плодъ едъръ. Формата му като на калвила, кожа лимонена-жълта, къмъ слънце слабо червена, съ ржждиви точки, месо жълтеникаво, ровкаво, сочно съ сладко-възкиселъ вкусъ. Плодътъ понася дълъгъ транспортъ. *Трае до мартъ.*

7. Бауманова ренета. Сортъ, напълно отговарящъ за планински условия. Издържа на суша. Ражда рано, редовно и изобилно. Плодътъ е едъръ, плоско-оваленъ, кожа червена съ ржждиви петна и брадавички, месо сочно, съ винено киселъ вкусъ. Доходна е. *Трае до мартъ.*

8. Английска ренета. Дърво буйно. Плодородно. За планински мѣста, на богата и възвлагна почва. Плодъ едъръ, продълговатъ, съ неправилни ребра, кожа зелено-жълта съ червени шарки къмъ слънце, или малки ржждиви петна, месо жълто, стегнато, сочно, съ малиновъ ароматъ. *Трае до мартъ.*

9. Златна дицова. Плодъ голѣмъ, калвилообразенъ съ 5 ребра, кожа лимонено жълта съ бѣли петна, а отъ къмъ слънце портокалево-червена, месо жълтеникаво, крѣхко, сочно, винено-сладко. *Трае до априлъ.*

10. Онтарио. Американска. Невзискателна. Плодородна. Плодътъ едъръ, плоскъ, кожа зелено-жълта, или зеленикава, съ червени черти и карминови петна, месо жълтеникаво, крѣхко, сочно, възкисело и ароматично. *Трае до май.*

11. Княжева зелена. Не взискателна на почва. Родовита. Плодъ срѣдно-голѣмъ, кржгълъ, кожа жълто-зелена, къмъ слънце ржждива и червена. Месо зеленикаво-бѣло, твърдо, съ сладко виненъ вкусъ. *Трае до май.*

12. Ионатанъ. Американска. Дърво срѣдно. Проражда 2—3 година. Плодъ срѣденъ, продълговатъ, съ слаби ребра. Кожица тъмно-червена. Месо, розово, сипкаво, възкисело съ виненъ ароматъ. *Трае до юни.* Има я въ Скопска и Битолска области.

13. Велингтонъ. Дърво буйно. Невзискателно на почва. Ражда изобилно и ежегодно. Дърво 10 годишно дава до 250 кгр. плодъ. Плодъ срѣденъ, обѣлъ, твърдъ и тежъкъ. Кожица жълта, къмъ слънце червена. Месо стѣгнато, възкисело. *Зрѣе октомврий.* Има я въ Разложко.

14. Ваинсепъ. Плодъ срѣденъ. Кожица червена. Месо жълто, сипкаво, кисело. *Трае до юний.*

15. Делишесъ. Плодъ едъръ, кожа червена. Месо жълто, сипкаво. *Трае до юний.* Има я въ Скопска областъ.

Наши ябълки.

Имаме наши сортове ябълки доста ценни. Плодоветѣ на нѣкои нѣматъ киселина, ароматъ и голѣмина, та не задовляватъ изтънченигѣ вкусове на западнитѣ пазари, а нѣкои и късно прораждатъ, но тѣ иматъ следнитѣ предимства: 1) дърветата и плодоветѣ имъ сж по-устойчиви спрямо неприатели, болести, мразъ, слана и вѣтрове, 2) даватъ повече плодъ и го задържатъ, 3) плодътъ имъ издържа превозъ, защото е по-коравъ и траенъ, 4) нѣкои иматъ и киселина (Карастоянка, Кечовка, Скринянка, Новоселската айвания и др.) и 5) иматъ възхитителна красота.

1) Айвания Асеновградска. Дърво здраво, *не се напада отъ крѣвна въшка.* По-късно дава плодъ, съ кожа злато-жълта, отъ къмъ слънце свѣтло-червена. Примамлива е са своята красота. Месо стѣгнато и сладко, но *безъ киселина и ароматъ.* Затова е нежеланъ за европейцитѣ. На нашия пазаръ отива. *Трае до априлъ.* Има и Кюстендилска и Новоселска (Асеновградско) айвании.

2. Бухавица. Корона цилиндрична. Плодородно. Ражда 8—9 година. Плодъ обѣлъ, слабо наржбенъ, кожа тъмно-червена, къмъ слънце съ червени рѣзки. Месо бледо-зелено до бѣло, срѣдно сбито, съ приятенъ възкиселъ и разкладителенъ вкусъ. *Трае до априлъ.*

3. Кандиле бѣло. Цѣвти малко по-късно. Проражда следъ 10 години. Плодъ едъръ, обѣлъ, съ плитки ребра; кожа бледо-зелена, отъ къмъ слънце алена, съ бѣли точки, оградени съ червено. Много красивъ. Месо бѣло, твърдо, зърнесто и сладко, но *безъ киселина и ароматъ.* *Трае до май.*

4. Скринянка. Рано дава плодъ. Кожица червено-алена съ бѣли точки, месо зеленикаво, много сочно, съ винено-

киселъ вкусъ, и ароматично. *Зрѣе презъ ноемврий. Трае до май.*

5. Кичовка. Проражда отъ 8 — 10 година. Плодъ срѣденъ, възвалчестъ, кожа жълто-зелена, съ червени черти и жълто-кафяви точки. Месо сладко, съ слабъ винено-киселъ вкусъ и добъръ ароматъ. *Трае до май.*

6. Карастоянка. Плодъ срѣденъ, кожа свѣтло-сламента, обагнена съ червено. Месо бледо-розово, сочно, съ винено-захаренъ възкиселъ вкусъ, ароматично. *Трае до юни.*

7. Синапка. Дърво здраво, плодородно. Издържа на суша. Плодъ съ жълта кожа, месо вкусно. Не червясва. *Трае до януарий.* Има я въ Шуменъ и Варна.

8. Кантарка. Плодъ съ слаба киселина. Ценна зимна ябълка. Има я въ Търновско.

9. Тетовка — отъ гр. Тетово (Македония). Дърво буйно, родовито. Плодъ срѣденъ, форма на зелка. Кожица сламено-жълта, къмъ слънце червена съ бѣли точки. Месо бѣло, сочно, меко, сладко съ слаба винена киселина. *Безъ ароматъ.* Зрѣе ноемврий. *Трае до априлъ.* За износъ.

10. Будимка. Дърво здраво, издържливо на болести, неприятели и мразъ. Много плодородна. Плодъ сплеснатъ, закржгленъ. Кожица жълто-бѣла, къмъ слънце червена. Месо бѣло, сочно, възкисело, съ много приятенъ ароматъ. Зимна. *Трайна.* За износъ. Въ Моравско достига до стогодишна възраст. Будимка и Колачаръ има въ Битоля, Скопие, Пиротъ и Враня.

11. Колачаръ. Плодътъ не пада. Кожица слабо-червена, месо възкисело. Зимна. За износъ.

Круша.

Присадена на дива круша, тя обича по-високо, топло и запазено отъ западнитъ и севернитъ вѣтрове мѣста. На открито вѣтрътъ изсушава листата ѝ и събаря цвѣтоветъ. Искана почва дълбока, глинесто-пропусклива — дори отъ напукани скали, но *хранителна*, умѣрено влажна и рохка, защото коренитъ ѝ растатъ отвесно и се разклоняватъ дълбоко. Въ ниски мѣста страда отъ късни пролѣтни слани. На варовита, влажна, студена и сбита почва страда отъ жълтеница (хлороза). Въ плитка и суха почва плодетъ на нѣжнитъ сортове ставатъ твърди и безсочни.

Чужди круши.

1 Горска сочна. Плодородна. Плодътъ е едъръ. Кожица кафяво-жълта, съ червенина и ръждиви петна къмъ слънце, месо разтопливо и особено ароматично. *Зрѣе презъ*

августъ. Въ гр. Самоковъ при 950 м. надъ морското равнище — 15 октомврий.

2. Добра Луиза Авранжска. Французка. Плодътъ е едъръ, яйцевиденъ, кожа жълта, къмъ слънце червена, съ кафяви и зелени точки, като на риба пѣстърва. Месо маслено, много сочно, съ отличенъ вкусъ. *Зрѣе презъ августъ.* Въ гр. Самоковъ — края на октомврий.

3. Вилиамова масловка. Английска. Плодъ срѣденъ, съ яйцевидно-крушевидна форма. Кожица лимонено-жълта, съ кафяво-сиви точки и ръждиви петна, а отъ къмъ слънце червеникава, месо много нѣжно, разтопливо, много сладко, сочно, съ слаба приятна киселина и мускатовъ вкусъ. *Зрѣе презъ августъ.* За ядене и преработка. *Превозъ издържа отлично.*

4. Щеркманова масловка. Дърво много буйно. Много плодородно. Плодътъ не опада, кожата е наполовина червена. *Зрѣе 10 августъ.*

5. Дилова масловка. Белгийска. Дърво родовито. Плодъ много едъръ, крушовиденъ, кожа оранжево-жълта, къмъ слънце златиста, съ кафяви точки и ръждиви петна, натрупани къмъ основата на дрѣжката. Месо зърнесто, много сочно, крѣхко сладко съ тънъкъ ароматъ. Въ полето *зрѣе презъ септемврий* и трае 10 дена. Въ Самоковъ — 20 октомври и трае до 15 ноемврий.

6. Хардиева масловка. Плодътъ е срѣденъ, яйцевиденъ, кожа маслиново-жълта, къмъ слънце оранжево-червена, месо маслено, сочно, съ слаба винена киселина. *Зрѣе презъ септемврий.* Въ Самоковъ — 20 октомврий.

7. Клержо. Французка. Слаборастяща. Плодътъ едъръ, красивъ, кожа жълта, къмъ слънце оранжево-червена, съ ръждиви точки, месо бледо-жълтеникаво, топливо, сочно и сладко съ киселина и ароматично. Издържа превозъ. *Зрѣе презъ септемврий.*

8. Наполеонова масловка. Кожица блестящо сламено-жълта, съ по-силенъ тонъ къмъ слънце и съ сиви точки, месо нѣжно, маслено, ароматично, извънредно сочно и сладко. *Зрѣе презъ октомврий.*

9. Ангюлямска дукия. Французка. Плодъ много едъръ (присаденъ на дюла—850 гр.): кожа лимонено-злато-жълта съ кестеняви точки и ръждиви фигури. Месо много нѣжно, разтопливо, сладко и ароматично. Красива, превъзходна. *Зрѣе презъ октомврий. Трае до януарий.*

10. Виенски триумфъ. Родовита. Плодътъ е едъръ бутковиденъ, кожа зелено-жълта, съ зеленикави петна и ръждиви точки, къмъ слънце червена. Месо жълтеникаво, сладко и много ароматично. Вкусъ превъзходенъ. *Зрѣе презъ октомврий.*

11. Попска зимна. Французка. Намърена отъ свещеникътъ. Дърво невзискателно, буйно и родовито. Плодътъ е много едъръ, продълговатъ, конусообразенъ. Отъ дръжката му до чашката има тънка ръждива черта, кожа жълта, а отъ къмъ слънце е възчервена. Месо сочно, топливо съ слабъ ароматъ и сладко. Да се бере следъ нѣколко слани. *Трае до мартъ.*

12. Лигелова зимна масловка. Плодъ срѣдно голѣмъ. *Държи се здраво на дървото:* кожа златисто-жълта, съ кестеняви точки и ръждиви фигури. Месо много нѣжно, топливо, сладко и съ канеленъ ароматъ. *Издържа превозъ отлично.*

13. Оливие де Серъ. Французка. Издръжлива на мразъ. Плодъ срѣдно голѣмъ, ябълковиденъ, *отъ вѣтѣра не пада;* кожа лимонено-жълта съ кафяви точки и пжпчици. Месо маслено, топливо, много сочно, сладко и ароматично. Превъзходенъ вкусъ. *Зрѣе презъ февруарий.*

14. Жозефина Мехелнска. Дърво срѣдно. Иска запазено мѣсто, дълбока, богата и възвлажна почва. Плодъ срѣденъ, къмъ чашката по-широкъ, кожа лимонено-жълта, къмъ слънце златиста, съ възсиви точки и петна, при дръжката съ блядо-кафяви петна; месо червеникаво, сочно, съ сладко-възкиселъ вкусъ и своеобразно приятенъ ароматъ. Издръжливо на мряза. Клонитѣ му обикновено свръшватъ съ плодна пжпка — да не се рѣже много. Плодоветѣ да прорѣдваме. На дюля отива. *Трае до мартъ.*

15. Зимна деканска. Белгийска. *Кралица на зимнитѣ круши.* Придирчива. Иска балканско мѣсто, запазено-топло плодородна и възвлажна почва. Най-добъръ резултатъ дава на низкостеблена форма на дюля. Плодъ едъръ; кожа жълто-зелена, съ златиста шарка къмъ слънце, обсипана съ сиви точки, къмъ чашката съ ръждиво петно, което на студена почва бива по-голѣмо. Месо топливо, сочно, сладко и съ чудно приятна киселина и ароматъ. *Трае до май.*

Наши круши.

1. Черешовка. Най-ранна. Плодъ дребенъ, оваленъ, кожа жълто-зелена, ръждива. Сжпо се ценя. Има я въ гр. Варна.

2. Жетварка. Ароматична. *Издържа превозъ.* Зрѣе къмъ 15 юний. Има я въ Ст.-Загора и въ Асеновградъ.

3. Петровка. Отъ нея има нѣколко измѣнения.

4. Ахче. Много добра. *Плодътъ узрѣлъ се държи единъ месецъ на дървото. Узрѣва 20 юний.* Има я въ Асеновградъ и въ Пловдивъ.

5. Енисейка. Сладка и ароматична. Отлична. *Узрѣва още на дървото — въ началото ни юлий.* Има я въ Пловдивско, Пазарджишко, Еленско и Варненско.

6. Климентина. (Бейка). Дърво родовито. Плодъ срѣденъ, кожа жълта, отъ къмъ слънце червена. *Зрѣе презъ 15 юлий.* Издържа превозъ. Отличенъ търговски сортъ.

Трѣбва да се знае, че горнитѣ ранни сортове круши сж най-ценни — продаватъ се 4—5 пжти по-сжпо, защото излизатъ преди гроздето, динитѣ и пѣшитѣ.

7. Лѣтна стамболка. *Зрѣе презъ юлий.* Има я въ Кюстендилъ.

8. Мискетова. Има силенъ мускатовъ ароматъ. *Зрѣе въ края на юлий.*

9. Карабейка. Есенна. Плодъ едъръ, кожа жълта, съ черни точки, месо сочно, топливо, сладко, съ киселина и мискетова арома. Има я въ Ст.-Загора.

10. Беграма. *Зрѣе презъ августъ* (Кюстендилъ).

11. Караманка. Дърво голѣмо и много родовито. Плодъ едъръ, кратунообразенъ, кожа зелена съ ръждиви петна при дръжката и чашката. Месо бѣло, разтопливо, много сочно, съ приятна киселина и ароматично. *Зрѣе въ края на августъ.* Има я въ цѣла България.

12. Мехмедка. Дърво голѣмо, но е крѣхко — чупи се отъ тежестта на плодетѣ — трѣбва да го рѣжемъ. Родовита. Ароматична. Отлична за сушене. *Зрѣе презъ септемврий.* Има я въ Карловско и Пловдивско.

13. Зимна стамболка. Бере се септемврий и октомврий, а узрѣва много по-късно. (Кюстендилъ).

14. Грамуди. Плодъ нѣженъ, ароматиченъ. *Зрѣе презъ октомврий.* (Кюстендилъ).

15. Водникъ. Плодъ едъръ, соченъ, съ слабъ ароматъ. *Зрѣе октомврий.* (Кюстендилъ).

Слива.

Задоволява се и на по-суровичкъ климатъ. Иска южно мѣсто, запазено отъ вѣтѣра и студа, съ влаженъ въздухъ — планински мѣста и низини край голѣмитѣ рѣки. Почва — пѣськливо-глинеца съ малко варъ, дълбока, хранителна и умѣрено влажна, или да се напоява. На тежка и влажна почва се явява болестта **Смолотечение**. Плодоветѣ на сливата се преработватъ въ сушени сливи и мармаладъ, които сж отлична търговска стока. Почвата подъ сливата трѣбва всѣка есенъ да се изоре, но плитко — коренитѣ да не се посичатъ, защото дървото ще страда отъ **Смолотечение**.

Наши сливи.

1. Кюстендилска. Родовита. Плодъ продълговатъ, съ тъмно-синя кожа, сладкъ, съ слаба киселина и нѣженъ ароматъ. Узрѣва септемврий. Отлична за всестранна употре-

ба! Но... застрашена е отъ болестта „Шарка“, която ѝ нанася смъртенъ ударъ. Лѣкарство нѣма, „Маджарката“, „Караджейката“ и „Драгуне“ сж добити отъ семената на Кюстендилската слива.

2. Афѣзка. Отъ рода на джанката е. Пловдивската и Асеновградската даватъ плодъ *жълтъ* съ сладко месо и се яде още зеленъ, а на Карловската и Панагюрската плода е *червенъ* и се яде узрѣлъ. Буйни, здрави и родовити сж.

Чужди сливи.

1. Английска едра. Плодътъ е много едъръ, валчестъ, съ синя кожа и много ароматиченъ. *Зрѣе 1 — 15 юлий.*

2. Ренглата зелена. Плодъ срѣдно голѣмъ, кожа зелена, съ жълтеникави шарки, месо зелено-златисто, много сочно, сладко и вкусно. *Зрѣе августъ.*

3. Хубава льовенска. Плодътъ е много едъръ, яйцевиденъ, красивъ, месо жълто, сочно и сладко. За компотъ. *Зрѣе августъ.*

4. Мирабелки. Нѣмски джанки. Плодъ дребенъ, но много соченъ и захаренъ. Отлични сж за сушене, мармаладъ и ракия. *Зрѣятъ августъ.*

5. Кирке. Английска. Плодъ едъръ, топчестъ и красивъ, кожа — тъмно-виолетово синя, съ червени точки. Месо зелено-жълто, прозрачно, много сочно и сладко съ слабъ ароматъ. *Зрѣе августъ.*

6. Графъ Алтанъ. Плодъ едъръ, красивъ. Кожица червено-виолетова. Месо свѣтло-жълто, много сочно и сладко. За прѣсно употрѣбление. Издържа транспортъ.

7. Анна Шпетъ. Плодъ едъръ, кожа тъмно-синя. Месо сочно, сладко и много вкусно. *Зрѣе септемврий.*

8. Кралица Виктория. Английска. Дърво много буйно и родовито. Плодъ много едъръ, яйцевиденъ. Кожица пурпуро-червена, съ бѣли точки. Пленително красивъ! Месо злато-жълто, сочно, сладко, съ виненъ вкусъ. Много ценна слива! *Зрѣе септемврий.*

9. Италианска кеча. Искан планински условия. Плодътъ прилича на Кюстендилската слива но е по-едъръ. Кожица тъмно-синя, съ златисти точки. Месо зелено-жълто, твърдо, сочно, съ превъзходенъ винено-сладкъ вкусъ. *Зрѣе септември.*

Праскова.

Тя е най-делекатенъ видъ. Цѣвти рано. Искан по високо мѣсто, южно, запазено отъ студени вѣтрове и слани. Почва: пѣськливо-глинеца, (хранителна), *дълбока, топла, умерено-влажна, богата на варъ*, пропусклива и лека. На *сбита, влажна* и студена-глинеца или съвсемъ суха почва не вирѣе.

Въ влажни долини, дето падатъ кжсни пролѣтни слани да не я садимъ. Прасковата иска силно торене. Сортуетъ: Александъръ, Елберта и Хале не се самооплодяватъ за това, ако садимъ повече отъ тѣхъ, трѣбва да посаждаме и други сортове. Нѣкои сортове произведени отъ семе запазватъ своитѣ качества. Почвата подъ прасковата да нѣма кора-винаги да е прекопана — безъ да се посичатъ коренитѣ, иначе ще се появи *Смолотечение*. Ако е плитка, или каменлива, нѣма да я оремъ и копаемъ, а ще разчупваме само кората ѝ и ще я покриемъ съ прѣсенъ торъ, реченъ наносъ, улична калъ, или компосъ. Когато цѣвти прасковата да не се копае и полива. Когато образува костилка и плода зрѣе, той лесно опадва. За да го запазимъ — да прѣскаме листата ѝ съ хладна вода преди залезъ слънце, или въ облачни дни.

Чужди праскови.

1. Майски цвѣтъ. Плодътъ е съ червена кожа. *Зрѣе май.*

2. Викторъ. Плодъ едъръ. Кожица слабо-червена. Месо ароматично. *Зрѣе 15 юний.*

3. Амсенска. Американска. Плодъ едъръ, топчестъ. Кожица бѣла, съ морава червенина, къмъ слънце алена. Месо зеленикаво-бѣло, топливо, сочно, винено-сладко. *Зрѣе края на юний.*

4. Ранъ голѣмъ Александъръ. Американска. Плодъ едъръ, сплеснатъ. Кожица жълто-зелена, къмъ слънце червена. Месо жълто, много сочно, винено-сладко. *Зрѣе края на юлий* преди гроздето. Много ценна. За износъ.

5. Ранна Риверска. Английска. Плодъ едъръ, валчестъ. Кожица свѣтло-портокалева, къмъ слънце червена. Месо бледо-жълто, топливо, много сочно, сладко, съ отличенъ ароматъ. *Зрѣе края на юлий.*

6. Едра миньонъ. Француска. Плодородна. Плодъ много едъръ. Кожица жълто-зелена, къмъ слънце алена, съ червени точки. Месо жълто-бѣло, топливо, много сочно и сладко, съ финъ виненъ ароматъ. *Зрѣе августъ.* Сортъ първо качество.

7. Червена Магдалена. Француска. Плодъ едъръ, топчестъ. Кожица жълта, къмъ слънце алена-червена. Месо жълто-бѣло, топливо, много сочно, съ отличенъ вкусъ. *Зрѣе срѣдата на августъ.*

8. Ранна Елберта. Плодъ едъръ. Кожица жълта. Месо ясно-жълто. *Зрѣе нѣколко дни преди Елберта.*

9. Елберта. Плодъ едъръ, крепи се добре на дървото. Кожица злато-жълта, съ карминовъ отенъкъ. Месо жълто-оранжево, много сочно, сладко, ароматично. *Зрѣе 10 августъ.* За износъ.

10. Хале. Американска. Цъвти късно. Плодородна. Плодъ много едъръ, трае нѣколко дни следъ узрѣването. Кожица злато-жълто, съ ясно карминови багри. Месо жълто, сочно, сладко. *Зрѣе 10 августъ.* Сортъ първо качество

11. Царицата на градинитѣ. Француска. Плодъ много едъръ. Кожица червена, съ точки. Месо бѣло, топло, много сочно. *Узрѣва 15 септемврий.*

12. Венерини цицки. *Узрѣва края на септемврий.*

13. Хенриета. Плодъ много едъръ. Месо жълто, стегнато, сочно и сладко. Кожица жълтеникава, съ червени рѣзки, къмъ слънцето. *Зрѣе октомврий.*

14. Жълта октомврийска. Много цененъ търговски сортъ. *Зрѣе втората половина на октомврий.*

15. Дупнишка красавица. Наша. Плодъ много едъръ (3—4 плода тежатъ 1 килограмъ). Кожица оранжева, къмъ слънце червена. Месо жълто, много сочно и сладко. *Зрѣе октомврий.* Има я въ гр. Дупница.

Зарзала.

Има две групи: 1) **Зарзалий** — съ горчива ядка и 2) **Кайсий** — съ сладка ядка. Плодътъ ѝ има особенъ ароматъ, поради което се скъпо цени. Цъвти рано, поврежда се отъ сланитѣ и студенитѣ вѣтрове. *Да я садимъ на запазено мѣсто: въ двороветъ, предъ здания, или огради.* Иска топли мѣста. Почва—като за прасковата. На тежка, студена почва, при плитка подпочвена вода, боледува. Кайсията се самооплодява. *Ценни наши кайсий* има въ с. Коняво, (Кюстендилско), Дупница и Лѣсковецъ. Кайсията страда отъ *Аноплексия*. До 5 6 год. дървото изсъхва. Церъ нѣма.

Чужди зарзали.

1. Ранна Унгарска. Плодъ едъръ, яйцевиденъ. Кожица жълта, къмъ слънце зачервена, съ точки. Месо злато-жълто, сочно, съ отличенъ вкусъ. *Зрѣе юний.*

2. Мушански великанъ. Плодъ много едъръ. Кожица червена. Месо стегнато, сочно и много вкусно. *Зрѣе юлий.*

3. Люизева. Зарзала. Француска. Самооплодява се. Плодъ много едъръ. Кожица портокалово-жълта, къмъ слънце възчервена, съ червени точки. Месо протакалово-жълто, много сочно, съ финъ виненъ ароматъ. Издържа превозъ. *Зрѣе юлий.*

4. Алеко паша. Плодъ едъръ, сплеснатъ, кожица жълта. Висококачественъ. За сушене и мармаладъ. *Зрѣе юлий.*

5. Амброзия.

Череши.

Успѣватъ въ планинскитѣ мѣстности, на запазени—южни склонове. Почва — пѣськливо-глинеца, или варовито-ху-

мозна—не много хранителна, но да е малко варовита, дълбока и възвлажна. На много варовита и пѣськлива почва не дава добри резултати. По добре да садимъ млади махлеб-ки или диви череши *направо—на постоянно мѣсто* и тамъ да ги присадимъ на короната. На махлкебата—за сухи и варовити почви, на дива череша — за студени почви. На много суха, сбита, плитка и бедна на варъ почва, черешата, както и вишната не успѣватъ. На влажна почва дървото, както и вишната, изпуска *клей*. Има отлични наши череши въ Стара-Загора (черни), Варна (бѣли), Лѣсковецъ, с. Кукленъ — (Асеновградско), с. Ржждавица, (Кюстендилско), с. Осмаръ, (Шуменско) и др.

Чужди череши.

1. Ранна вилска.

2. Рамонъ Олива. Плодъ едъръ, сърдцевиденъ. Кожица тъмно-червена. Красивъ. Месо много сочно, сладко и вкусно. *Ранозрелка.*

3. Хеделфингерова. — *Черно хрущалка.* Германска. Плодъ много едъръ, оваленъ. Кожица тъмно-кафява, почти черна. Много красива. Месо тъмно-червено, твърдо, сочно, сладко—възкисело. Отлично за трапеза и за износъ. *Зрѣе въ края на юний.*

4. Дроганова жълта хрущалка. Плодъ сплеснатъ. Кожица съ кехлибаровъ цвѣтъ, къмъ слънце по-тъменъ и съ розовъ отенъкъ. Красива. Месо жълто, много сочно, сладко—възкисело. За сладко, сушене и консерви. *Зрѣе въ края на юний.*

5. Наполеонова. Плодъ много едъръ, сърдцевиденъ, съ свѣтло червена кожица. Много красивъ. Месо стегнато блѣдо-жълто, сочно, възкисело и много ароматично. Отлично! *Зрѣе презъ юлий.*

6. Лионска хрущалка. Французка. Плодъ едъръ, има бжчвовидна сплосната форма. Кожица тъмно-червена. Месо хрупкаво, сочно, сладко-кисело, съ червенъ сокъ. Превъзходна рана хрущалка. За трапеза и преработка.

Вишна.

Има жиливи клони — издържа и на по-суровъ климатъ. Успѣва и по сухитѣ склонове на топли, леки почви. Цъвти по-късно — по-малко страда отъ слани. Плодътъ има жилива дрѣжка — не пада отъ вѣтъра.

Дюла.

Иска мѣсто, запазено отъ вѣтроветъ, отъ късни слани и безъ мъгли. Почва: наносна — хранителна, рохкава и *умѣрено влажна*. Въ сбита, много лека, много варовита, пѣськ-

лива, камениста и суха почва не вирѣе. Доходна е, защото проражда по рано, дава много, редовно и особено ароматиченъ плодъ. Плода е траенъ, защото съдържа танинъ. Лесно се бере. Дълго живѣе. Цвѣти късно и избѣгва сланитѣ. *Наши дюли има много ароматични* за преработване на жиле, мармаладъ и др. въ: Варна, Враца, Балчикъ, Драма, с. Костинбродъ, Софийско (*Стефчовата*), Лѣсковецъ, (Търновско) и Кюстендилъ.

Чужди дюли.

1. **Берецки** (унгарски). Плодътъ тежи 2 кгр. 2. **Гигантъ** отъ гр. Враня. Също тежи 2 кгр. 3. **Лѣсковацки** — 1.800 кгр. 4. **Мамутъ**, 5. **Цариградска**. 6. **Реасъ**. 7. **Португалска**. 8. **Шампионъ**. 9. **Бурже** и 10. **Ванъ** — **Димянъ**.

Мушмола.

Непридирчиво дърво. На глогъ издържа суша. Ражда редовно. Мѣсто: топло, запазено отъ вѣтроветѣ. Почва: глине-сто-пѣськлива и възвлажна. На много влажна почва не вирѣе. На суха — да се напоява. Цвѣти късно — избѣгва сланитѣ. Не боледува. Плодътъ има винено-сладъкъ вкусъ. Яде се като изгуби повече отъ танина си — когато угние. Траенъ е. Издържа превозъ. Плода да се бере следъ нѣколко силни слани. Сортаве: 1. **Холандски**. 2. **Безъ семки** и 3. **Едроплодни**. Отлични наши мушмоли има въ Ямболъ — *обли и бѣли* — дълги.

Орѣхъ.

Изъ между всичкитѣ овощия, които се изнасятъ отъ България, орѣхътъ държи едно отъ първитѣ мѣста. Усиле-но се изнася и орѣховъ дървенъ материалъ. *Орѣховата култура трѣбва да бѣде широко насърчена*. Не страда мно-го отъ болести. Отгледва се по-лесно. Обича открито мѣсто, за да се опрашава отъ вѣтъра и дето нѣма пролѣтни мразо-ве и късни слани. Почва: дълбока, богата и топла. Да не е влажна. Вирѣе и на каменисти и варовити земи. На сухъ, беденъ пѣськъ не отива. Не обича премѣстване. Най-добро дърво се получава, като садимъ орѣха отъ плодъ на посто-янно мѣсто и докато на плода стои зелената люспа. *Да го садимъ и на общински мѣста, негодни за други култури* — *дава сигуренъ доходъ и спънка за добитѣка*. Да се подбиратъ най-добритѣ сортаве — едри съ меки черупки. Добри орѣ-хи има въ Казанлъкъ и Златица.

Бадемъ.

У насъ е разпространенъ въ Южна България, Черно-морския край и Бѣломорието. Вирѣе по баиритѣ на най-

бедни, варовити и камениливи почви, защото пуска коренитѣ си дълбоко. Предпочита глине-сто-варовити и дълбоки — сухи, топли и рожки почви. Цвѣти рано. Има бадеми съ сладки и горчиви ядки. *Ядката на горчивия бадемъ е отровна*. И бадемовата култура трѣбва да се подобри. Сегашнитѣ ба-деми не сж търговска стока. Тѣ не се търсятъ за чуждитѣ пазари. Най-ценни бадеми има въ Варна и Кърджали. По-добре да сѣемъ семки отъ горчивъ бадемъ направо — на по-стоянно мѣсто и да го присаждаме на пжпка. Семкитѣ сла-гаме съ върха на долу. Отъ тамъ израства коренчето. Раз-вѣденъ отъ семе не дава сжщия плодъ. Единъ отъ ценнитѣ бадеми у насъ е „**Дабковия бадемъ**“ — на архитектъ г-нъ Дабковъ въ гр. Варна.

Лѣшнякъ.

Успѣва на всѣка земя. Особено на пѣськлива глине-ста, богата на варъ, която не е много богата на хранителни материали. Дава цененъ плодъ съ 60% масло. Търси се. На-шиятъ лешникъ е дребенъ, съ твърда черупка и безъ осо-бенъ вкусъ. Трѣбва да го замѣнимъ съ *чужди* — *питомни*:

1. **Испански** — съ плодъ *едъръ, кржгълъ*.
2. **Ламбертски** — съ *продълговатъ плодъ*.
3. **Трапезундски**.
4. **Целски Могулъ**.

Смокиня.

Тя иска топълъ климатъ съ мека зима. У насъ успѣва отлично въ Бѣломорието, кждето става твърде голѣма. Не-взискателна е на почва, но-чувствителна къмъ студа. При по-студенъ климатъ да я садимъ на запазени мѣста — предъ здания и стѣни и есенъ да я овиваме съ слама.

Размножава се отъ издѣнки и чрезъ присаждане.

Най добри сортаве: 1. Адриатическа гана. За ядене и износъ. 2. **Солунска** — за сушене.

3. **Бордо**. Много захарна. За мармаладъ. Тия сортаве ги има въ Държ. разсадникъ въ гр. Гевгелий.

Кестенъ.

Голѣмо красиво дърво. Питомния кестенъ иска топ-ло, запазено мѣсто и хранителна, лека възвлажна почва.

Размножава се отъ семе и чрезъ присаждане. Непри-садения кестенъ живѣе 500—600 години, а присадения — 300.

Плода му е приятна и добра храна.

Кестени у насъ има въ Берковица, Карлово и въ Но-воосвободенитѣ земи.

Маслина.

Дърво съ вечно зелени листа. Живее няколко стотин години. Цъфти през м. май. Зрее октомврий — декемврий. От плода ѝ се добива най-доброто разстително масло — за ядене — зехтина. Искат топъл климат; сухо слънчево място и гранитна, варовита почва.

Въ насъ маслината краси Бѣломорския брѣгъ — Кавалския районъ (съ островъ Тасосъ), Даде-агачния (съ островъ Самотраки) и Сѣрския, гдето тя образува цѣли гори отъ дивы и присадени дървета. Дивата маслина е трѣнлива, съ дребни плодове, които даватъ малко зехтинъ. Тя трѣбва да се присажда.

Размножава се отъ семе и чрезъ присаждане.

Планиране.

Овощнитѣ дървета се сядятъ:

1. Въ шахматна (трижгълна) форма. Дърветата отъ първия редъ стоятъ срещу срѣдата на другия. Всѣко дърво се ползва отъ еднакво пространство и се събиратъ повече. Планира се така: на една отъ странитѣ на мѣстото прокарваме права линия. На нея, презъ такова разстояние, презъ което ще садимъ дървчета, набиваме колчета. Отъ канапъ и колчета, или отъ левы правимъ трижгълникъ, странитѣ му да сж равни на разстоянието, на което ще садимъ. Върха на трижгълника слагаме на първия колъ на линията. Една отъ странитѣ му нагаждаме да съвпадне съ нея. На тѣзи мѣста, дето стигатъ върховетѣ на трижгълника, набиваме колчета. Трижгълника премѣстваме. Отъ време на време провѣряваме, дали колчетата сж въ права линия.

2. Въ квадратъ. При него по удобно се обработва почвата съ добитѣкъ. Прекарваме по четиритѣ страни на мѣстото перпендикулярни линии една на друга на разстояние, на каквото ще садимъ дървчетата. Дето линиитѣ се пресичатъ набиваме колчета.

3. Въ редове. За полски градини. Разстоянието между редоветѣ е 20 м., а въ редоветѣ — обикновено или по голѣмо.

Посаждане.

Кога да садимъ? — Рано презъ есенята е най-добре. Да почнемъ щомъ паднатъ две-три силни слани. Можемъ да продължаваме до като настѣпятъ студоветѣ — срѣдата на ноемврий. Есенното засаждане е за предпочитане, защото има следнитѣ незамѣними преимущества:

а) Дървчетата образуватъ нови коренчета още презъ есенята, рано на пролѣтъ почватъ да растятъ, издържатъ на сушата презъ лѣтото и порастватъ несравнено по-силно.

б) Всичка посадени дървчета се хващатъ.

в) По-рано започватъ да даватъ плодъ. Колкото по рано посадимъ дървчетата презъ есенята, толкова по-добре. Когато садимъ дървчета презъ есенята листата имъ да изжсваме.

Рано на пролѣтъ трѣбва да садимъ, ако почвата е мокра, студена (мазна глина) — като работимъ въ нея, прѣстѣта да лепне на лопатата. Сжщо — въ планинскитѣ мѣста. На какво разстояние? — Ябълкитѣ и крушитѣ — презъ 10 метра. Въ богата почва — презъ 15 метра. Между тѣхъ: праскови, зарзали, вишни, дюли, мушмоли, лешници и дрѣнъ. Сливи не бива — тѣ сж по-дълготрайни. Сливитѣ, черешитѣ, кайсийтѣ и вишнитѣ — презъ 8 метра. Прасковитѣ презъ 4—5 м. Това разстояние е необходимо, за да растатъ силни и здрави, да се огрѣватъ отъ слънцето, провѣтрятъ, оплодяватъ и да даватъ изобилно, едри, здрави и красивы плодове. Гдето нѣма зайци, градината може да бжде цѣлата нискоствѣлена — събиратъ се тройно повече дървета; даватъ повече и по-рано плодъ; плодоветѣ ставатъ по-едри, по-лесно се бератъ и не ги събаря вѣтрѣтъ.

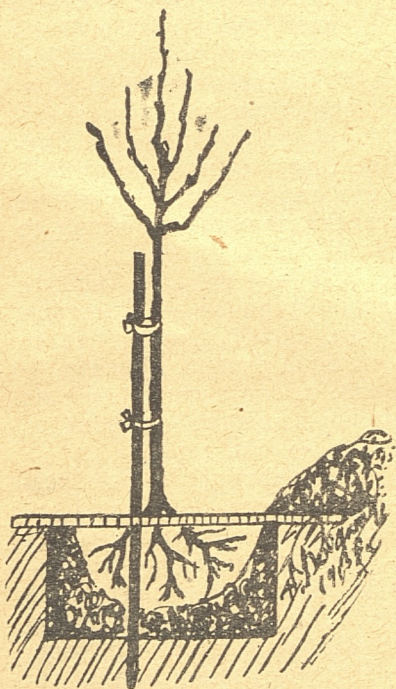
1. Траповетѣ. Изкопаватъ се 0.80 — 1 метъръ дълбоки и 1.50 широки; при тежкитѣ (иловици) почви — 1 метъръ дълбоки, а при по-лекитѣ — по-плитки. Прѣстѣта отъ тѣхъ се изхвърля на две мѣста; горната на една страна, долната — на друга. При напълването на трапа, горната се поставя на дъното му, тя е богата на хранителни вещества — трѣбва да падне на коренитѣ, а долната прѣстѣ — отъ горе.

2. Колъ. Той се забива отъ къмъ вѣтра, преди засаждането, въ срѣдата на трапа — въ здравата земя, да пази дървчето отъ полюляване. Горната прѣстѣ да смѣсимъ съ изгнилъ торъ, пѣськъ или торфъ. Като се нахвърли прѣстѣта въ трапа, остава се 10-на дни да се слѣгне и следъ това се сядятъ дървчетата. Да се помни: за садене да се избиратъ добре развити, съ оформена корона и здрави дървчета. Ако сж слаби — стопанина губи само години време, събира ядове и се разкайва! Дървчетата да сж отгледани въ разсадникъ, на които климатѣтъ, почвата и поливката, да сж еднакви съ мѣстото, гдето ще ги садимъ. Ябълкитѣ, крушитѣ, сливитѣ и черешитѣ да сж двегодишни и силно развити. Зарзалиитѣ, кайсийтѣ, бадемитѣ и прасковитѣ да бждатъ обезателно едногодишни. Коронитѣ имъ се оформятъ на постоянно мѣсто. Въ траповетѣ да се върне всичката прѣстѣ, следъ това да се направи мѣсто, колкото за коренитѣ на дървчето — при самото посаждане.

3. Коренитѣ на дървчетата да не се намаляватъ щомъ сж здрави, макаръ и дебели да сж, а само да се подновятъ ранитѣ, като се изрѣжатъ гладко до здравата тъкнѣ и да се потопятъ въ каша отъ говежди лайна и глина. Коренитѣ

се разтурят добре, следъ това се засипватъ съ горната пръстъ внимателно — да не оставатъ празнини и се попри-тѣпква по малко, но леко да не се кжсатъ.

4. Дрѣвчето се сѣди дълбоко, колкото е било въ разса-ника. Коренната му шийка трѣбва да поставимъ 5 сан-тиметра надъ повърхността на неработената почва, та като се слегне пръстъта въ трапа, коренитѣ да не останатъ дълбоко въ земята. За тая цель слагаме надъ тра-па една летва (фиг. 5) наравно съ земята. Коренитѣ на дър-вото, когато сж по-плитко,

фиг. 5.

то расте по-силно и е по-плодородно, защото плодородния пластъ на почвата е отгоре и топлината и свѣт-лината отъ слънцето и въз-духа иматъ достѣпъ до ко-ренитѣ иу. Дълбоко поса-денитѣ, особено при по-теж-китѣ почви, поради влага, студъ и липса на въздухъ въ почвата, не могатъ да образуватъ коренчета.

5. Дървото да се полѣе съ една газена тенекия во-да, макаръ земята и да е влажна. И при есенното за-саждане трѣбва да полива-ме — да прилегне пръстъта около коренитѣ и запълни празнинитѣ между тѣхъ.

6. Дрѣвчето да се върже за кола, но слабо. Когато се слегне пръстъта, вързва се по-стегнато.

7. Около стѣблото да на-стелемъ единъ кръгъ съ прѣ-сенъ оборски торъ 20 см. де-белъ пластъ, 1.50 м. въ диаме-

теръ — да не замръзва почвата и коренитѣ на дрѣвчето презъ зимата и да му запазва влагата презъ лѣтото — да се развиватъ коренитѣ по-добре. За сжщата цель могатъ да се направятъ купчини отъ пръстъ, високи 20 с. м. Тия купчи-ни да стоятъ до м. августъ и сетне да се разтурятъ.

8. Стѣблото на дрѣвчето да се намаже съ варъ и говежди извержения или да се обвие съ слама да се запази отъ измръзване, а на пролѣтъ — отъ излишно изпарение отъ слънцето. Така се осигорява прихващането, особено на по късно посаденитѣ дрѣвчета. Въ балканскитѣ области, стѣб-

лото на дрѣвчето презъ цѣлата година трѣбва да бжде уви-то съ слама. Есень стѣблото да се увива съ трънливи клон-ки, да го не гризятъ зайци. За предпазване отъ плуга и ко-ла, да не обѣлватъ кората на стѣблото — ще набиемъ два ко-ла до него.

Рѣзитба.

Рѣзитбата трѣбва да се извършва първитѣ нѣколко го-дини ежегодно и умело. Овощното дърво има главни (ске-лени) клони, дървесни пжпки и плодни клонки и пжпки. За да получимъ по-вече и по-добри плодове — по голѣмъ до-ходъ отъ него, което е и нашата цель — трѣбва да го за-ставимъ да намали — отслаби разтежа си, та да се уси-ли плодородието. Това става чрезъ рѣзитба, както при ло-зата.

Отъ рѣзитбата:

1. Главнитѣ скелетни клони на короната еднакво се развиватъ и по цѣлата си дължина изкарватъ плодни клон-ки и пжпки, а отъ това дървото дава повече плодъ.

2. Слънцето и въздуха проникватъ въ короната, полу-чаватъ се по-вече, по-едри, по-вкусни, и красиви плодове. Нерѣзанитѣ дървета ставатъ гжсти като метли. Даватъ плодъ само по странитѣ на короната, дето е свѣтло. Въ срѣдата не даватъ, засѣхватъ и заболѣватъ.

3. Клонитѣ отъ рѣзитбата въ долната си частъ за-дебеляватъ и не се чупятъ отъ вѣтъра и отъ тежестта на плодетѣ.

4. Дървото расте правилно, добива хубава форма, ста-ва яко и плодородно.

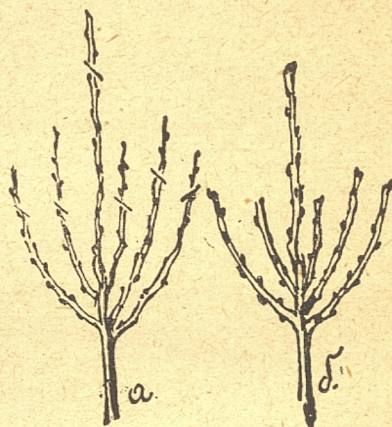
5. Безъ рѣзитоа е немислимо правилното развитие на короната.

Етажна корона.

Рѣзитба на ябълката, крушата и сливата.

Етажната корона има два етажи и водачъ — продължение на стѣблото. Първия етажъ (ф. 7, а) се оформява на пълно, а втория неможе защото скелетнитѣ му клони не излизатъ отъ съседни пжпки (ф. 7, в). Всѣки етажъ има 4—5 клона. Тя е добра за ябълката, крушата, сливата и черешата. (На послед-ната природата я прави сама — безъ рѣзитба.) Етажната коро-на е най-разпространена у насъ. образува се лесно: при по-саждането на дрѣвчето, за основа на короната се оставятъ шестъ скелетни клонки (при сливата четири). Другитѣ се

махватъ. (фиг. 6) Сръдната ще бжде продължение на стъблото — водачъ, а другитъ петъ странични — основата на първия етажъ. Най-близката клонка до водача, ако расте отвесно и го конкурира — трѣбва да я махнемъ. Отъ петтѣ странични клонки на ябълката и крушата рѣжемъ около $\frac{1}{3}$ силнитъ — до $\frac{1}{2}$ надъ външната пжпка, а на черештата и сливата $\frac{2}{3}$ отъ дължината имъ, за да се развиятъ и долнитъ имъ пжпки, иначе клонитъ ще останатъ голи. Рѣзането да бжде надъ външна пжпка, та продължението на склетнитъ клони да расте навънъ — короната да се отваря. По слабитъ клони режемъ помалко, или не ги режемъ (фиг. 6, б). Сръдната клонка — водача оставаме малко по високо, и я рѣжемъ така, че пжпката подъ отрѣза (крайната) да дойде надъ върха на стъблото, за да расте то отвесно (фиг. 6, б).

фиг. 6.

Презъ годината петтѣ етажни клони и водача ще дадатъ едногодишни клонки. За да расте водача отвесно и бжде силенъ трѣбва ония 2 — 3 лѣторастчета подъ него, да се прещипятъ на 5 — 10 см. като израстнатъ 10 — 15 см. дълги. Иначе ще остане слабъ и наклоненъ, като странична клонка.

На втората година слѣдъ посаждане на дръвчето рѣжемъ така:

1. Отъ горната клонка, която е продължение на етажнитъ клони рѣжемъ: $\frac{1}{3}$ или $\frac{1}{2}$ — 30 — 40 см. надъ външна пжпка, за да се продължи растежа имъ естествено навънъ. Отъ горната едногодишна клонка на водача сжщо рѣжемъ $\frac{1}{3}$. Ако е по-силна, рѣжемъ повече, ако е по-слаба — помалко или никакъ.

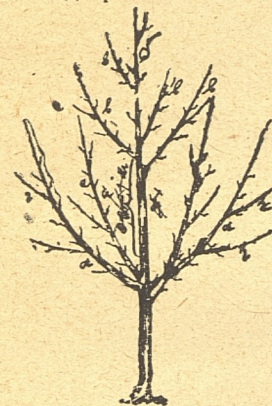
2. По етажнитъ клони на две годишната — долната имъ частъ сж израстнали странични клонки. Тия клонки рѣжемъ надъ 5—6 пжпки. Които сж кжси и слаби — съ 6—7 пжпки не се рѣжатъ. Които сж силни и растатъ на вътре — рѣжемъ изъ дъно да се не образува разклонение близо до основата на клона. Страничните клончета по водача се съкратяватъ както и при етажнитъ клони.

Порѣзано така дръвчето, оставяме го да расте, да порастнатъ и се засиятъ склетнитъ му клони (етажнитъ и водача).

На третата година рѣжемъ дървото за втория етажъ така:

1. Отъ едногодишнитъ горни клонки (на върха), които сж продължение на клонитъ на първия етажъ рѣжемъ $\frac{1}{3}$ или $\frac{1}{2}$, както и миналата година.

2. Водача оставаме отъ 0.80 см. до 1 метъръ дългъ — споредъ вида на дървото — плюсь нѣколко пжпки и го рѣжемъ надъ пжпка противоположна на страната на която е наклоненъ. Водача трѣбва да стои най-високо надъ етажнитъ клони. Надъ тая височина клонитъ на дървото се оставятъ да растятъ естествено. Тѣ ще бждатъ втория етажъ (ф. 7 в)

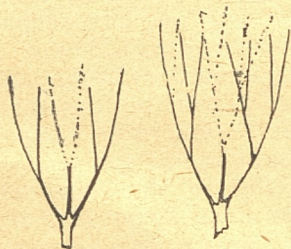
фиг. 7

Етажна корона

Презъ пролѣтътъ и лѣтото, ако нѣкои отъ тѣхъ растятъ много силно, съкратяватъ се, да не изпреварятъ клонитъ на първия етажъ, което не е естествено и дървото губи формата си. Ако нѣкои клони се сгжстятъ, проредяваме ги. Короната се оформява за 3—4 години, а при по слабитъ дървета — за 5. Разстоянието, между етажитъ да не е по-малко отъ 0.80 — 1 метъръ. На третата година следъ посаждането на дръвчето, при рѣзитбата на клонитъ отъ първия атажъ се оставатъ разклонения (ф. 7, г) Избиратъ се по силни клончета, които растятъ навънъ и въ страни, но да сж 50 — 60 см. отъ основата на клона. Въ една година на единъ клонъ оставаме за разклонение само едно клонче, което съкратяваме малко. Повече разклонения не трѣбва — ще се приближатъ. Другитъ странични клонки по етажнитъ клони рѣжемъ, както при втората рѣзитба. Клонитъ отъ единъ етажъ трѣбва да сж еднакво дълги и силни, и колкото отиватъ къмъ върха да сж все по кжси. За това по силнитъ рѣжемъ повече, а по слабитъ по-малко. Водачътъ да е по-високъ отъ останалитъ клони. Склетнитъ клони да сж по дълги отъ разклоненията. Следъ рѣзитбата короната да има форма на конусъ или купа сѣно (ф. 7) Дървото като започне да дава плодъ етажната форма става кълбовидна. Клончетата върху водача между първия и втория етажъ при първитъ рѣзитби съкратяваме за да се засили той. Сѣтне постепенно въ 2 — 3 години ги премахваме. Петата година короната е уформена и върховетъ на склетнитъ клони вече не се рѣжатъ, само, ако годишния имъ прирастъ надмине 50—60 с. м., рѣжемъ $\frac{1}{3}$ отъ него. Ако ги режемъ — изкарватъ много клонки и сгжстятъ и засенчватъ короната.

Чашовидна корона.

При нея стъблото нѣма продължение (водачъ). Отъ това короната по-добре се осветлява и провѣтрява. Отъ стъблото излизатъ при (редко четири) странични клона. Тя е добра: за прасковата, кайсията и сливата. Може и ябълката. Образува се така: садимъ едногодишно дръвче. Презъ м. юний оставяме 3—4 отъ горнитѣ филизи за скелетни клони, като гледаме да сж разположени, симетрично около центъра, та да

фиг. 8

се изпълнятъ празнинитѣ между тѣхъ. Другитѣ махваме. На другата година презъ пролѣтѣта скелетнитѣ клони прерѣзваме на 50—60 см. дължина отъ основата имъ, като гледаме на върха имъ да има двѣ странични пжпки. Която клонка е слаба, ще я рѣжемъ само надъ една пжпка, но непременно външна. Презъ м. юний филизитѣ отъ дветѣ странични горни пжпки на скелетнитѣ клони оставяме за удвояване на клонитѣ, а другитѣ съкратяваме. На трета година продължаваме по сжщия начинъ. При рѣзигбата на скелетнитѣ клони гледаме да се уравниесятъ. Чашовидната корона значи, започва съ 3 скелетни клони, на втората година тѣ биватъ разклонени като вила, та ставатъ 6 и последнитѣ пжкъ на третата година биватъ разклонени, та се получаватъ около 12 разклонения. По тоя начинъ короната ще представлява конусъ, обърнатъ съ широката частъ нагоре (фиг. 8 и 9).

фиг. 9 чашовидна корона

Подобрена чашовидна корона.

При обикновената чашовидна корона етажнитѣ клони излизатъ отъ съседни пжпки — наблизе единъ следъ другъ, отъ това се *отцепватъ* въ основата си, когато има изобилно плодородие, особено при сливата и ябълката.

При подобрената, този недостатъкъ нѣма, защото тия клони сж по-отдалечени единъ отъ другъ. (фиг. 10) Отъ това и короната още по-добре се освѣтлява и провѣтрява. Тя е добра за кайсията, прасковата и сливата.

Подобрената чашовидна корона се образува така:

Първата година. Садимъ едногодишно дръвче. Оставяме за стъбло 50—80 с. м. и още 30—40 за основа на скелетнитѣ клони и го рѣжемъ. Ако по дръвчето има едногодишни клонки, рѣжемъ ги надъ 2 пжпки. Дръвчето изкарва филизи. Като порастнатъ 10—15 см., отъ тѣхъ оставяме 3—5 за скелетни клони: първи — най-горния, втори — на 15—20 см. подъ него и трети — 15—20 см. подъ втория, които да сж разположени симетрично около стъблото. Останалитѣ филизи сж непотрѣбни. Тѣхъ съкратяваме на 2—3 листа да притеглятъ сокъ за да се усилюва дръвчето.

фиг. 10.

Подобрена чашовидна корона

Втората година. Скелетнитѣ 3—5 клони рѣжемъ: първия, горния 45 см. дълго, втория 60, а третия 75, като гледаме на

върха имъ да има 2 странични пжпки. Ако дръвчето е слабо, рѣжемъ ги по кжсо.

Трета година. Първо: отъ едногодишнитѣ клонки на скелетнитѣ клони рѣжемъ $\frac{1}{3}$ — $\frac{1}{2}$ пакъ надъ две странични пжпки. Второ: голѣми клонки, които растятъ на вътре въ короната ги съкратяваме или махваме. Трето: клончетата по скелетнитѣ клони, които сж по дълги рѣжемъ за плодъ.

Рѣзигба на прасковата.

Прасковата дава плодъ на едногодишнитѣ клонки. Ако я не рѣжемъ, клонитѣ растятъ само на дължина и като дадатъ плодъ, оставатъ голи и съхнатъ. Дървото не трае. За да получимъ повече плодъ и да живѣе повече години, трѣбва да го рѣжемъ ежегодно и зиме и лѣте.

Дава ѝ се чашовидна или по-добрена чашовидна корона. Тѣ иматъ скелетни клони съ 12 вилообразни продължения (ф. 9 и 10).

Новия типъ чашовидна корона е по лесенъ: главнитѣ му — 3—4 скелетни клони не се разклоняватъ вилообразно, а имъ се оставатъ скелетни разклонения — въ ограничено количество. Короната се образува така:

Садимъ едногодишно дръвче. Ако е оформено въ разсадника, оставяме три скелетни клонки. Рѣжемъ $\frac{2}{3}$ отъ дължината имъ, ако сж дълги и тънки — $\frac{3}{4}$. Другитѣ клонки премахваме.

На втората година клонкитъ, които сж продължение на скелетнитъ клони рѣжемъ 50—60 с. м. надъ външна пжпка, за да растятъ клонитъ навънъ.

Рѣзитбата по нататъкъ извършваме така:

1. Отъ горнитъ клони, които сж продължение на скелетни клони рѣжемъ $\frac{1}{3}$ — $\frac{1}{2}$.

2. Клонкитъ, които сгжстятъ короната или растатъ къмъ вътрешността ѝ ги махваме.

3. Вълицитъ (лакомци) махваме изъ дъно. Нѣкжде, ако потребватъ да образуватъ скелетенъ клонъ — оставаме ги, като ги съкратяваме надъ външна пжпка.

4. Страничните клончета, които сж израстнали по скелетнитъ клони и сж дълги рѣжемъ надъ 6 до 10 плодни пжпки (ф. 10, 4). По кжситъ отъ 10 см. и Майскитъ букетчета (ф. 10, 1) не се рѣжатъ.

5. Слабитъ, сухитъ и които сж дали плодъ изрѣзваме.

Рѣзитба на кайсията.

Тя се рѣже малко. Дава ѝ се чашовидна или подобрена чашовидна корона.

Първата рѣзитба следъ засажеднето: оставатъ се 3—4 скелетни клонки. Отрѣзваме $\frac{2}{3}$ — $\frac{3}{4}$ отъ дължината имъ надъ външна пжпка. Излишнитъ клончета премахваме. На следващитъ 2 — 3 години едногодишнитъ клонки, които сж продължение на скелетнитъ клони рѣжемъ на $\frac{1}{2}$ отъ дължината имъ надъ 2 странични пжпки, за да се получатъ нуждитъ разклонения. По-силнитъ клонки рѣжемъ по ниско, а по слабитъ по-високо, за да се уравновесятъ. При останалитъ рѣзитби клонкитъ, които сж продължение на скелетнитъ клони, рѣжемъ надъ външна пжпка. Третата година кайсията проражда. Следъ това до влизане въ пълното си плододаване, което е къмъ десетата година, по върховетъ си изкарва силни клонки. По скелетнитъ клони пакъ — букетни клончета, прилични на шипове, които следъ 3—4 години засѣхватъ. Нѣкоя пжпка отъ къмъ основата имъ изкарва и клончето се обновява. Ако не рѣжемъ скелетнитъ клони — тѣ растятъ буйно, но букетнитъ клончета оставатъ слаби — търноподобни шипове — и първата година не могатъ да образуватъ плодни пжпки, а следващата година и плода закѣснява. Да дава повече плодъ кайсията презъ това време трѣбва ежегодно да я рѣжемъ — зиме и лѣте.

Зимна рѣзитба — следъ студоветъ преди развитието на пжпкитъ отъ едногодишнитъ клонки, които сж продължение на скелетнитъ клони и сж по дълги отъ 50 с. м. рѣжемъ $\frac{1}{3}$. Същото правимъ и съ плоднитъ клончета, които сж

по-дълги отъ 30 с. м. Засѣхналитъ букетни клончета и счупенитъ, болни и сухи клони изрѣзваме.

Лѣтна рѣзитба. Когато силнитъ лѣтораста станатъ по-лудѣрвени — отъ 15 май, до 15 юний, отрѣзваме $\frac{1}{3}$ отъ дължината имъ. Отъ това храната се насочва къмъ слабитъ клончета, които сж по долнитъ части на скелетнитъ клони, тѣ се засилватъ и образуватъ по-рано и повече плодни пжпки. Дебѣли клони да не рѣжемъ — явява се Смолотечение.

Малко се рѣжатъ:

1. Дюлата. Садимъ едногодишно дръвче безъ корона. Рѣжемъ стѣблото 50—70 с. м. надъ земята. Високото стѣбло, се изкривява отъ тежестъта на плодоветъ. Стѣблото изкарва нѣколко клончета. Отъ тѣхъ оставяме 4—5 скелетни клончета за корона. Останалитъ премахваме. Следнитъ 2—3 години съкратяваме умѣрено скелетнитъ клони, за да не растятъ много дълги и да се развиватъ еднакво. Съкратяватъ се и нѣкои отъ силнитъ клончета по тѣхъ. Клони които се преплитатъ и сгжстятъ короната или сж ялови, сухи, болни, счупени и издѣнкитъ премахваме.

2. Мушмолата. Стѣблото рѣжемъ 25—50 см. надъ земята. Отъ покаралитъ клончета оставаме 3—5 за корона. Останалитъ премахваме. Другитъ рѣзитби сж като на дюлата. Врѣхнитъ клони и слабитъ клончета да не рѣжемъ — тѣ даватъ плодъ.

3. Черешата. Най-добре ражда на високо стѣбло. Короната си образува сама. Дървото не понася рѣзитба и нараняване.

4. Вишнята — както при черешата. Сгжстенитъ клонки и клончета да прореждаме. По-дългитъ клончета да съкратяваме.

5. Бадема. Рѣже се малко.

6. Орѣха. Не обича рѣзитба и нараняване. Стѣблото му не се рѣже! Като по-расне повече отъ 2 метра, оставатъ му се 3—4 клони, които сами се разклоняватъ и формиратъ короната.

7. Лешника. Следъ засаждането се рѣже 30 см. надъ земята — за хростъ. Издѣнкитъ, които сгжстятъ хроста, премахваме. Старитъ и сухи издѣнки рѣжемъ до земята, защото покарватъ нови издѣнки на тѣхното мѣсто и хростътъ се подмладява.

Общи правила при рѣзитбата.

1. Рѣзитбата трѣбва да извършваме още презъ първитъ години следъ посаждането на дръвчето, иначе ще се наложи по кжсно да прореждаме короната и трѣбва да рѣжемъ дебѣли клони и отваряме голѣми рани. Това вреди на дървото.

2. Дърветата можем да рѣжемъ отъ опадането на листата имъ презъ есента до разлистването имъ презъ пролѣтѣта. Прасковитѣ и зарзалитѣ по възможностъ да рѣжемъ на пролѣтѣ. Гова да не правимъ въ студени дни, защото клонкитѣ сж замръзнали и при рѣзането ножицата ги разцепва.

3. Етажнитѣ клони, при етажната корона трѣбва да отстоятъ 45 градуса отъ стѣблото. Да се получи отворена корона, за да се освѣтлява и провѣтрява. Когато сж наведени сокътъ минава по тѣхъ по-бавно и плоднитѣ клонки, и пжпки се образуватъ по-рано и повече. За тая цель, още първитѣ години, отдалечаваме етажнитѣ клони отъ стѣблото съ напрѣчни прѣчки — подпорчици.

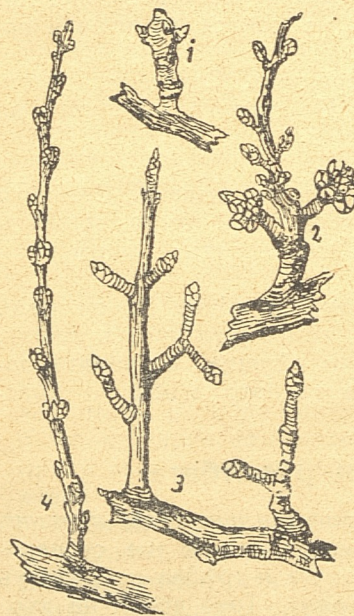
4. Горнитѣ клонки, които сж продължение на скелетнитѣ клони, рѣжемъ надъ външна пжпка, за да се продължи растежа имъ на вънъ по естествена посока. Иначе растятъ на вътре въ короната, сгъстяватъ я и развалятъ формата ѝ.

5. Сжщитѣ клонки, не се рѣжатъ, ако дървото е възрастно и тѣ сж по-къси отъ 50 — 60 см., защото, ако ги рѣжемъ ще изкаратъ много клонки и сгъстяватъ короната.

Исключение:

Ако нѣкой клонъ е много дълъгъ — него можемъ да съкратимъ (намалимъ) — да се изравни съ другитѣ.

6. Плодни клонки. Тѣ даватъ плодни пжпки. По тѣхъ се развиватъ плодетѣ. Има къси и дълги плодни клонки:

фиг. 11.

а) Къси кесиобразни клонки.

(фиг. 11, 1), подути въ форма на торбица. По тѣхъ се развиватъ плодни пжпки, или нови плодни разклонения. Има ги главно при крушитѣ.

б) Къси букетни клони.

(фиг. 11, 2), — Пръстенообразни сж, завършватъ съ остра дървесна пжпка. Подъ нея има 5—6 и повече плодни пжпки. Има ги при костилковитѣ. Най-добре личатъ при черешитѣ. Отговарящи на тѣхъ при ядковитѣ, главно крушитѣ сж така нареченитѣ плодни бодли. Тѣ сж 2 — 10 см. дълги, прави и заострени съ гжстолежащи пжпки. Следъ нѣколко години тѣ се превѣщатъ въ пръстенообразни клонки.

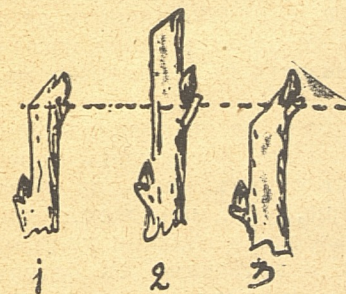
в) Къси пръстенообразни клончета (ф. 11, 3). Дълги сж 3—6 см. съ пръстенообразно наслоение. Има ги главно при ябълкитѣ и крушитѣ. Оформяватъ се за една, две и повече години. Напълно оформената клонка носи на върха си плодна пжпка.

Горнитѣ три вида къси плодни клонки не се рѣжатъ, но нѣкоя отъ тѣхъ, ако е по-дълга отъ 10—15 см. и разклонена, рѣже се надъ 4 — 5 пжпки за плодъ.

г) Дълги плодни клонки. Най-добре личатъ при ябълкитѣ, крушитѣ и прасковитѣ. При ябълкитѣ и крушитѣ сж тънки, джгообразно извити, 15 — 30 см. дълги и завършватъ съ плодна пжпка. При прасковата (фиг. 11, 4) тѣ сж тънки, 40—50 см. дълги миналогодишни лѣторасты. При естествено развитие иматъ въ основата си 2 дървесни пжпки. Следъ тѣхъ идатъ тройни пжпки: страничнитѣ две — цвѣтни, а срѣдната дървесна или обратното. Дългитѣ плодни клонки при прасковата рѣжемъ надъ 6 до 10 плодни пжпки. (фиг. 11, 4).

7. Разклоненията на етажнитѣ и др. странични клони да рѣжемъ: подолнитѣ по-малко — да сж по-дълги, а по-горнитѣ постепенно повече. Да бждатъ по-къси, та всѣкой етажнен клонъ самъ по себе си да представлява пирамида, основата на която да бжде долния му край.

8. Отрѣзитѣ на клонкитѣ да правимъ надъ развити пжпки, до самитѣ тѣхъ и слабо наведени. Ако отрѣза е повече надъ пжпката, чепчето засъхва и поврежда пжпката. Ако е много наведенъ — пжпката сжщо се поврежда. На фиг. 12 отрѣзътъ на клончето отъ лѣво е правиленъ.

фиг. 12.

9. Рѣзитбата да не повѣрjаваме на неопитни „рѣзачи“. Тѣ рѣжатъ скелетнитѣ клони на еднаква дължина, като метла. Отрѣзватъ средния клонъ (продължението на стѣблото) на крушата, черешата и др. Изрѣзватъ плоднитѣ клонки. Осакаятъ дървото и развалятъ короната. Това не бива!... И въ рѣзитбата има система!...

Лѣтна рѣзитба на младитѣ дървета.

1. Изрѣзватъ се излишнитѣ лѣторасты и яловитѣ.
2. Ако връхната пжпка на нѣкой скелетенъ клонъ — водача или етажненъ е останала неразвита, или е дала слабъ лѣторастъ или последниятъ расте навътре, клоната трѣбва да прерѣжемъ по-низко надъ по-силенъ лѣторастъ, който да го замѣсти.
3. Скелетни клони или водачи, които растятъ много-силно трѣбва да съкратимъ, за да ги достигнатъ другитѣ.

4. Клонките, израстнали по скелетните клони, рѣжемъ надъ 5 — 8-та пѣпка да станатъ плодни. Ползата отъ лѣтната рѣзитба е сжщата, както и отъ зимната. Извършва се презъ май и юний на нѣколко пѣти презъ нѣколко дни.

Прореждане на короната.

Извършва се на *възрастните* дървета презъ три — четири години. Ако има много клони за прореждане — това да стане въ 2 — 3 години, иначе, ако се махнатъ на веднѣжъ — правятъ се много рани и се пречи за растежа на дървото. Ползата е: слънцето и въздухътъ добиватъ достѣпъ въ короната, дървото става здраво и дава повече и по-доброкачественъ плодъ. При прореждането:

1. Счупенитѣ сухи и болни клони изрѣзваме.
2. Чеповетѣ на клонитѣ изрѣзваме до основата гладко, иначе загиватъ надолу и дървото загива.
3. Отъ 2 клони, които сж кръстосани и се допиратъ, единия се съкратява или отрѣзва цѣлия, защото отъ триенето се нараняватъ.
4. Клони-гѣсти и успоредни се скъсяватъ.
5. Клони увиснали низко сжщо се скъсяватъ, ако пречатъ на работа.
6. Едногодишната *клонка* на върха на скелетнитѣ *клони*, ако е по-къса отъ 50 см., не се рѣже.

Прореждането да се извършва есенъ, следъ обира на плодоветѣ, до като стоятъ листата — тогава се вижда по-добре кои клони сж излишни, сухи и болни. Клонитѣ да се рѣжатъ до основата. Отрѣзитѣ да се правятъ равно, изглаждатъ съ остъръ ножъ и да се намазватъ съ овощарски мехлемъ или блажна боя.

Ранитѣ. Излишни и голѣми рани да не правимъ. Рани отъ мишки, зайци, мразъ, градъ и пр. повреждатъ дърветата. Тѣхъ трѣбва да загладимъ съ остъръ ножъ, да ги замажемъ съ овощарско лепило, глина, хума, или говежди лайна и да ги увиемъ съ парцали. Дълбоки и гниющии рани изчистваме до здравата дървесина и запълваме съ бетонъ, гипсъ, или смѣсъ отъ варъ, пѣськъ и циментъ, за да не прониква влага.

Отстраняване плода отъ младитѣ дървета.

Въ първитѣ две-три години отъ посаждането на дръвчетата, цвѣтоветѣ имъ трѣбва да окжсваме още следъ прѣцвѣтяването, защото *отъ ранното плодородие дървото остава слабо и безплодно.*

Прореждане на плодоветѣ.

Възрастнитѣ дървета, когато дадатъ извънредно много плодове, трѣбва да отстранимъ отъ тѣхъ — съ *стрѣсване*

или откжсване. Така ще се добиятъ по-едри, здрави, по-хубави и по-ценни плодове. Запазва се и силата на дървото. Иначе плодоветѣ оставатъ дребни, безвкусни и лошо оформени и украсени, а дървото — слабо и безплодно. Прореждането се извършва, когато най-дребнитѣ плодове почнатъ да капятъ, а другитѣ да наедриватъ.

Обработване на почвата и напояване.

За да черпи дървото изъ почвата храна, последната отъ резервна трѣбва да се превърне въ готова. Затова трѣбва влагата, въздухътъ и топлината да иматъ достѣпъ въ нея — тя да е рохка, влажна и чиста. Най-добре е преди посаждането на дръвчетата въ градината, цѣлата площъ да се изоре дълбоко, или обърне (риголова) 50 см. дълбоко. Почвата трѣбва да се оре, копае и напоява. Не е достатъчно, ако се прекопае само близо до стѣблото. Разработения кръгъ земя около стѣблото трѣбва да отива, колкото е ширината на короната даже и повече. Тамъ сж младитѣ коренчѣта, които смучатъ храна. Почвата до тамъ трѣбва да бжде разработена, напоена и наторена! Обработената и наторена правилно почва събира и запазва водата за презъ горещото и сухо лѣто и плода се задържа, охранва и узрѣва. Въ градината можемъ да садимъ, ягоди, фасулъ, картофи, бостанъ, фиева смѣсъ (но само за 4 години и за семе). Естествена ливада, люцерна, житни растения, слънчогледъ и царевица — не бива; тѣ, както и буренитѣ отнематъ хранителнитѣ вещества и влагата отъ почвата и не допускатъ въздуха въ нея. Въ по-стари градини почвата трѣбва да се поддържа въ черна угаръ — нищо да не сѣемъ и садимъ на нея. Почвената влага така се запазва най-добре.

Новопосаденитѣ овощни дръвчета да се поливатъ: презъ две седмици съ една-две газени тенекии вода на дръвче. *Възрастнитѣ* да се напояватъ, *първо:* презъ време на цвѣтенето на дърветата. Когато времето е вѣтровито, горещо и сухо и почвата е суха, тичинковиятъ прашецъ изсъхва — той е отъ живи клетки. Близалцето на плодника не излъчва лепкава материя и тичинковиятъ прашецъ не може да се закрепи на него. Това прѣчи за оплодяването. Въ такъвъ случай следъ суха зима трѣбва да напоимъ дърветата. *Второ напояване — презъ м. юний, но умѣрено* та дърветата да растятъ по-слабо — тогава образуватъ плодни пѣпки. *Трето* — 2 седмици предъ узрѣването на плода и *четвърто* — при листопада, ако е суша. При напояването да се добавя въ водата оборски торъ, човѣшки, пепель и др., или изкуствени торове за наторяване.

Подпиране преродилитѣ дървета.

Отъ много плодъ клонитѣ се пречупватъ или отчекватъ. Когато почнатъ да увисватъ, да имъ поставимъ подпорки.

отъ дървета, като сложимъ на тѣхъ парцали, или слама да се не обелва кората на клонитѣ.

Подмладяване.

Дървета застарѣли, ослабнали отъ плодородие, повредени отъ мразъ, градушка, болестъ, или очупени, като започнатъ да съхнатъ голѣмитѣ имъ клони, се подмладяватъ така: отрѣзвае $\frac{1}{3}$ — $\frac{1}{2}$ отъ клонитѣ — *надъ младо клонче*, като спазваме формата на короната. При прасковитѣ подмладяването надъ едногодишенъ лѣторастъ е задължително, иначе дървото ще изсъхне. Крушитѣ и ябълкитѣ най-понасятъ подмладяване, защото и по-старитѣ иматъ спящи пжпки. Орѣхитѣ могатъ и 60 — 70 годишни да се подмладяватъ. Много стари и съвсемъ повредени дърветата не се подмладяватъ. Подмладенитѣ дървета искатъ повече грижи по обработка на почвата, напояване, торене и предпазване отъ болести.

Торене.

Дърветата изчерпватъ хранителнитѣ материи отъ почвата. За да има добро и редовно плодородие, трѣбва да се тори. Наторенитѣ дървета започватъ да раждатъ по рано и редовно, за да даватъ повече, по-едъръ и доброкачественъ плодъ. Тѣ сж устойчиви на болести, неприятели, суша и мразъ. Иматъ по дългъ животъ и заплащатъ по добре вложенитѣ трудъ и пари.

Дървото се нуждае отъ **азотъ, фосфорна киселина, калий и варъ**. Азота дава буйни и зелени листа, силни лѣторасты и по-едъръ и боядисанъ плодъ. Фосфора — здрави клони и листа, образува плодни пжпки, храни плода и го прави сладкъ. Калий — узрѣли и здрави лѣторасты и листа, изобилна рожба и узрѣли и сладки плодове. Варъта — здраво и плодородно дърво. Почвата прави рохкава. Извънредно вискателни на варъ сж костилковитѣ овощни дървета: сливи, черешы, кайсии, праскови др.

1. Оборски торъ. Той е основенъ и пълненъ—сѣдържа всички хранителни материи, обогатява почвата на хумосъ и подобрява физическитѣ ѝ свойства: прави я рохка, топла и влажна. Отъ това резервнитѣ хранителни материи въ почвата се превръщатъ въ готова храна. Съ него да се тори есенъ, защото тогава макаръ и пресенъ, а и повече да се хвърли — не вреди на дървото: то не смуче презъ зимата храна. Хвърля се 3—4000 кгр. на декаръ презъ 3—4 години. Торѣтъ, като се занесе на градината, веднага да се разхвърли и заоре или закопае. Ако стои на купчини, за 15 дни губи 50% отъ силата си, предимно губи отъ азота. Почвата се прекопава повърхностно, тора се разхвърля и заравя чрезъ заораване или прекопаване.

2. Оборска пикочъ. Силенъ бързодействующъ торъ. Сѣдържа калий и азотъ. Съ него се тори презъ лѣтото, като 1—2 литра пикочъ се разрежда въ 10 литра вода и се налива по 4—8 газени тенекий на дърво — споредъ възрастта му. Подъ дървото правимъ 30—40 см. дълбоки дупки съ лопата или дебелъ колъ, наливаме въ тѣхъ пикочъта и ги заравяме.

3. Човѣшки торъ. Пълненъ е и бързодействующъ. Да се събира съ оборския торъ, или да се смесва и покрива съ земя, слама, листа и др. да не извѣтрява азота му. Хвърля се есенъ 2 — 3 кола на декаръ, а презъ лѣтото разреденъ — 1 кгр. торъ съ 4 литра вода.

4. Рѣченъ наносъ — отъ черноземъ и пѣськъ изхвърленъ по брѣговетѣ и коритото на рѣкитѣ. Пълненъ е и силенъ торъ—сѣдържа растителни и минерални материи. Черния наносъ е полезенъ — сѣдържа хумосъ. Червения да се избѣгва — не е полезенъ.

5. Дървена пепель. Непълненъ. Сѣдържа: 30 — 35% варъ, 10% калий и 3—5% фосфоръ. Да се събира подъ сушина, за да не се измива калия отъ дъжда. Разхвърля се преди да се оре по 100—150 кгр. на декаръ. Пепельта отъ торфа и каменитѣ вжглища е бедна на хранителни материи.

6. Торфѣтъ става торъ, като се употреби за постилка на добитѣка.

7. Негасена варъ. Подобрява състава на почвата и физическитѣ ѝ качества — поддържа я рохкава и влажна. Есенъ се хвърля 200—300 кгр. на декаръ.

Оборскиятъ торъ е малко—недостатѣченъ. Добитѣкътъ намалява. Работнитѣ земи се увеличаватъ и отслабватъ. Нашето овощарство дава много незадоволителна плодобрѣдба. Какво да се прави? Трѣбва да торимъ и съ изкуствени торове, защото само съ тѣхната помощъ ще заставимъ овощнитѣ дървета да раждатъ ежегодно — безъ „почивка“ !...

8. Изкуственитѣ торове биватъ:

I. Единични: Тѣ сѣдържатъ само единъ хранителенъ елементъ. **1) Азотни:** а) *амониевъ сулфатъ*, съ сѣдържане 20.6% азотъ.

б) *Варова (калциева) силитра*—15.5% азотъ и 28% варъ.

2) Фосфорни: *Суперфосфатъ*, съ 18% разтворима въ водата фосф. киселина.

3) Калиеви.

II. Комбинирани торове: **1) Лойнафосъ И Г № 2** — 16.5% азотъ и 18.5% фосфорна киселина. *Лойнафосъ № 1* — 19.5% азотъ и 20% лесно разтворима фосфорна киселина.

2) Диамониумъ фосфатъ И Г № 2—17% азотъ и 47% фосфорна киселина.

III. Пълни изкуствени торове: **1) Нитрофоска И Г № 4** — 8% азотъ, 16% фосфорна киселина и 20% калий,

2) *Нитрофоска* ИГ № 5 — 12.5% азотъ, 14.5% фосфор на киселина и 20.5% калий.

3) *Нитрофоска* ИГ № 2 — 15% азотъ, 30% лесно разтворима фосфорна киселина и 15% калий.

Торене на новосажената овощна градина.

Преди засаждане на овощната градина се хвърля на декаръ 2,000—3,000 кгр. *оборски торъ*, който се заорава добре. Ако не разполагатъ стопанитъ съ *оборски торъ*, то се разхвърля около дървото 200—300 грама *лойнафосъ* ИГ № 1 или № 2. На следната есенъ се хвърля 100 — 200 кгр. на декаръ *негасена варъ* по следния начинъ: варъта се оставя на купчини 20 — 30 см. и се покрива съ пръстъ. Следъ нѣколко дни тя се разпада на прахъ, разхвърля се равномерно изъ цѣлата овощна градина и веднага заорава.

На третата година, рано на пролѣтъ, се разхвърля около дървото по продължение на коронката 150 — 200 гр. *Амониевъ сулфатъ* или 200 гр. *Варова селитра* ИГ и заорава. На четвъртата, петата и пр. години, докато овошнитъ дървета да започната да даватъ плодъ, торенето се продължава по *сѣщия начинъ*, като вмѣсто *Варова селитра* ИГ и *Амониевъ сулфатъ* се хвърля *Нитрофоска* ИГ № 2 (15:30:15) по 150 до 200 гр. на дърво или *Нитрофоска* ИГ № 4 отъ 250 — 300 гр., а отъ *Нитрофоска* ИГ № 5 отъ 200 до 250 грама.

Торене овошнитъ градини на плодъ.

Хвърля се *оборски торъ* 3 — 4000 кгр. на декаръ въ 3 години веднажъ презъ есенъта. На следващитъ години, пакъ на есенъ въ три години веднажъ 200 — 300 кгр. на декаръ *негасена варъ*.

Всѣка година рано на пролѣтъ 50 — 60 кгр. на декаръ се слага *Нитрофоска* ИГ № 2 (15:30:15) или № 5, или 60 — 80 кгр. № 4.

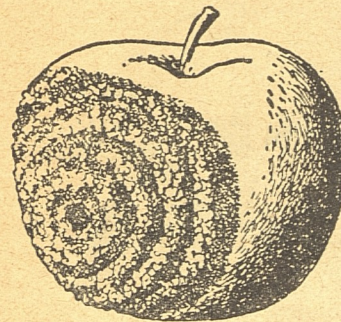
Вмѣсто *нитрофоска* ИГ стопанинътъ може да употреби и *Лойнафосъ* — ИГ № 1 или № 2. Когато дърветата сж на гжсто и коренитъ имъ се доближили, изкуственитъ торове се разхвърлятъ по цѣлата градина и веднага се заорава. Когато дърветата сж на голѣмо редово и междуредово разстояние, изкуственитъ торове се разпредѣлятъ по равно за всѣко дърво, разхвърлятъ се подъ цѣлата корона на дърветата и се заравятъ. Хората, които иматъ открити рани, да не разхвърлятъ тороветъ. Следъ разпрѣскването на торътъ, хората да си измиятъ ржцетъ и лицето — най-напредъ съ чиста вода и следъ това съ сапунъ.

Болести и неприятели.

Тѣ застрашаватъ сѣществуването на овошнитъ дървета, особено чуждитъ сортове. *Причиняватъ грамадни загуби:*

I. Болести.

Болеститъ се причиняватъ отъ растителни паразити (бактерий и плесени). Противъ тѣхъ науката е дала сигурни и ефтини сръдства: прѣскане дърветата съ отровни вещества — химически препарати.

фиг. 13.

фиг. 14.

1. Гниене на плодоветъ (*Монилия*).

Напада листата, клонкитъ, цвѣтоветъ и плодоветъ на ябълкитъ (фиг. 13) сливитъ, крушитъ, черешитъ, прасковитъ и др. Плодоветъ загиватъ — по загнилата частъ се образуватъ жълто-кафяви концентрично наредени, или сиво разпрѣснати спорообразуващи купчини. Едни отъ плодоветъ засъхватъ, оставатъ на дървото цѣла зима и заразяватъ новата реколта.

2. Струпяване и напукване на плодоветъ. (*Фузикладимумъ*).

Напада листата, клонкитъ, цвѣтоветъ и плодоветъ на ябълкитъ и крушитъ (фиг. 14). По листата се явяватъ черно-ржждиви петна и тѣ могатъ да паднатъ преждевременно. Плодоветъ оставатъ твърди, съ струпии, напукани, черни и безъ вкусъ (слабо нагарчатъ).

3. Червени петна по листата на сливата и бадема. (фиг. 15)

По листата се явяватъ кржгли или елипсовидни червени петна. Листата могатъ да опадатъ преди узрѣване на плода. Плодътъ остава дребенъ. Клонкитъ оставатъ слаби и съ недохранени пжпки.

фиг. 15.

4. Ржжда по листата на сливата. (фиг. 16.)

По листата се явяватъ много черно-ржждиви точици и опадатъ преждевременно. Плодътъ остава недозрѣлъ, клонкитъ слаби и пжпкитъ недохранени. Болестъта напада и др. костилкови дървета.

5. Мехурки (криволи) по сливата. (фиг. 17). Листата стават жълто-червени и опадатъ преждевременно. Плодовете стават подути, като мехури, криви, като рожкови, кухи и безъ костилка—негодни за ядене.

фиг. 16.

фиг. 17.

5. Кждряване листата на прасковата. (фиг. 18). Напада листата, клонките и плодове на каисият, праскоивт, сливит, черешит и бадемит. Листата се подуват, нагърчват, стават жълто-червени и опадатъ преждевременно. Заразенитъ цвѣтове и плодчетата опадватъ. При силна зараза плодчетъ опадватъ. Останалитъ ставатъ меки, жилави и безвкусни.

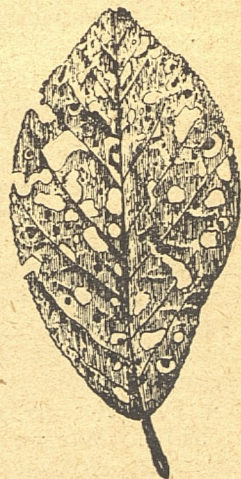

фиг. 18.

което намалява бждащата реколта.

7. Съмянкa по костилковитъ дървета. (фиг. 19.) Напада листата, клонките и плодове на каисият, праскоивт, сливит, черешит и бадемит.

Листата ставатъ надупчени като отъ съми и опадатъ преждевременно. По плодчетъ се явяватъ закржлени бѣло-кафяви петна съ червеникъвъ вѣнецъ и тѣхното качество и стойностъ се намаляватъ. Болестъта убива и пжпкитъ, съ

фиг. 19.

Срѣдства противъ горнитъ болести.

1. Първо (зимно) прѣскане — малко преди развитието на пжпкитъ — съ синкамъченъ (бордолезовъ) разтворъ 2—3% или съ Солбаръ 3—5% или съ сероваровъ разтворъ: за ябълки, сливи, круши и череши 1 частъ въ 6 части вода, а за каисии, праскови и бадеми 1 ч. въ 10 ч. вода. Ако има листни, щитоносни или крѣвни въшки ще прѣскаме още единъ пжтъ съ Неодендринъ: срещу сливовата щитоносна въшка съ 3% за другитъ 5% и срещу Стридоподобнитъ до 10%. Неодендринъ се употрѣбва винаги самостоятелно при зимното прѣскане. Или къмъ горнитъ разтвори да прибавимъ Миксдринъ 6—8%, а срещу стридоподобнитъ щитоносни въшки 15—20%. Миксдринъ унищожава яйцата, ларвитъ и въшкитъ на листнитъ, крѣвнитъ и щитоносни въшки, та съ единъ разтворъ едновременно да прѣскаме и противъ болеститъ и противъ листнитъ, крѣвнитъ и щитоносни въшки.

2 Второ прѣскане — следъ прецѣвтяване на $\frac{3}{4}$ отъ цвѣтоветъ, до като тичинкитъ още не сж паднали, съ бордолезовъ разтворъ 1% или съ Солбаръ 1% или съ сероваровъ разтворъ: за ябълкитъ, сливитъ, крушитъ и черешитъ 1 частъ на 40—60 литри вода, а за каисии, праскови и бадеми 1 частъ на 60—80 литри вода.

При това—второто прѣскане, което правимъ противъ болеститъ—въ горнитъ разтвори трѣбва да прибавимъ и лѣкарство противъ плодовиятъ червей: парижска зеленина, оловенъ арсенатъ или калциевъ арсенатъ. (вижъ Плодовия червей на стр 44).

3. Трето прѣскане—14 дни следъ второто—съ сжщитъ разтвори.

Прасковитъ, кайсиитъ и черешитъ нападнати отъ Съмянкa или Кждравостъта на листата на прасковата, трѣбва да прѣскаме и презъ втората половина на м. октомврий съ бордолезовъ разтворъ 2% веднага следъ опадане на листата защото при топла есенъ и топли дни презъ зимата зародишитъ (споритъ) на тия болести се развиватъ и заразяватъ клонитъ. Пжпкитъ още преди отварянето си сж заразени и прѣскането следъ разлистването имъ е незадоволително.

Противъ гниенето на плодчетъ прѣскането трѣбва да продължимъ презъ всѣки 20 дни още нѣколко пжти.

8. Брашнеста мана (Оидиумъ). Напада листата и лѣтораститъ на ябълката и прасковата, които изглеждатъ като посипани съ брашно или пепель. Листата окапватъ преждевременно, лѣтораститъ оставатъ слаби, криви и измрѣзватъ, плодътъ гние. Срѣдства: заразенитъ лѣтораститъ да изрѣзваме и изгаряме. Да прѣскаме пролѣтъ съ Солбаръ 1.5% и презъ лѣтото съ 1% или съ Сероваровъ разтворъ (прасковитъ съ сероварова смѣсъ), колкото при второто прѣскане—следъ прецѣвтяването (вижъ горе второто прѣскане).

II. Неприятели.

1. Плодовият червей. Малка, ношна, молецвидна пеперудка. Напада най-много ябълката, крушата, сливата, ореха, дюлата, каисията и кестена. Тя снася през м. април по

фиг. 20.

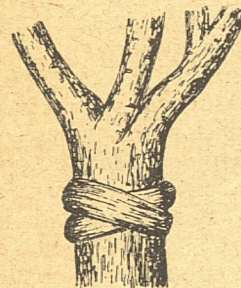
току-що завързалите плодове малки зеленикави яйчица. Отъ тях се излюпват бели гжсенички (ларви). Няколко дни ларвата гризе—дълбае малко трапче на повърхността на плода, после го прояжда, влиза въ него и се храни съ месото и семките му (фиг. 20). Плодовете червясват и падатъ преждевременно. Ларвите излизатъ отъ плода, ползватъ по стъблото и въ пукнатините на кората се превръщатъ на какавиди, въ пашкулчета, гдето презимуватъ.

Срѣдства:

При второто прѣскане на дърветата, което правимъ противъ болеститѣ, за да се унищожатъ яйцата и излюпените червейчета, до като не сж влѣзли въ плода, трѣбва къмъ бордолезова, сероварова, или солбарова разтвори 1%, да прибавимъ 80—125 грама парижска зеленина (за каисиятѣ и прасковитѣ 80 грама) и никотиновъ сулфатъ 300 гр. Бордолезова разтворъ да действува противъ болеститѣ, парижската зеленина—противъ гжсеничките на плодовия червей, а Никот. сулфатъ — противъ яйцата на сжщия. Или можемъ да му прибавимъ Оловенъ арсенатъ 300—350 грама или Калциевъ арсенатъ 250 гр. Оловния арсенатъ можемъ да прибавимъ и къмъ солбарова и серовариевия разтвори за сжщата целъ или шприцмеритолъ 250 гр. Или прѣскаме само съ Носпразенъ 1%. Той сжщо е отлично срѣдство противъ плодовия червей и др. гризящи гжсеници и противъ болеститѣ. Той се приготвя, като се поставятъ въ 10 литри вода 1½ кгр. Носпразенъ и 700 гр. негасена варъ.

Пеперудата на плодовия червей не снася яйцата си по листата и плодовете напрѣскани съ горнитѣ отрови, а и да снесе — гжсеничките, щомъ гризнатъ отъ листата и плодовете — умиратъ. Ето защо трѣбва да продължиме прѣскането презъ две седмици цѣлото лѣто. Дърветата постоянно да бждатъ покрити съ лѣкарство, защото плодовия червей у насъ развива 2—3 поколения. Горнитѣ лѣкарства не действуватъ противъ въшките.

Противъ плодовия червей да се поставятъ ловни пояси. Правятъ се отъ сѣно (фиг. 21) или нагъната жилава мукава широка 20 см., слагатъ се високо 1 м. отъ земята и се покриватъ съ книга, която се вързва отъ горе да представлява пресѣченъ конусъ обърнатъ на долу. Ларвите, като лаятъ по стъблото, заpirатъ се подъ тяхъ и се превръщатъ на какавиди въ пашкулчета. Пояситѣ да поставяме въ началото на юни и да ги пребираме малко следъ обира на всички плодове, като презъ 10 дни ги преглеждаме и избиваме събраните въ тяхъ гжсеници и какавиди. Червивите плодове да събираме и заравяме въ трапъ. Дърветата да почистваме отъ старата кора и варосваме.

фиг. 21.

2. Щитоносни въшки (ларви). Тѣ сж малки хуботни наѣждоми. Живѣятъ въ колонии, здраво залепнали по кората на клонитѣ и плодовете.

Нападатъ всички овощни видове, Гърбътъ на женската е здравъ щитъ отъ восъчно вещество. Щитътъ има сжщия цвѣтъ, като кората на дървото и отъ начало мжчно се забелѣзва (фиг. 22).

Женската снася яйцата подъ тѣлото си, умира и нейниятъ щитъ ги покрива и запазва до тѣхното излюпване.

Отъ яйцата излизатъ ларвички, които смучатъ отъ кората по стъблото и клонитѣ сокъ, умъртвяватъ убодената тъканъ, причиняватъ подувания на дървото и то изсъхва.

По изверженията на щитоносната въшка се развива черна плесень—„Чернилка“. Като лѣкуваме (прѣскаме) щитоносните въшки унищожаваме и чернилката.

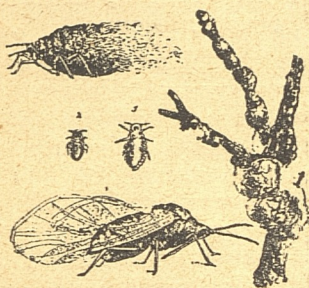
3. Листни въшки. Тѣ сж дребни наѣждоми съ зеленъ жълтъ, кафявъ или черенъ цвѣтъ. Презимуватъ въ форма на яйца. Много бързо се размножаватъ и смучатъ сокъ отъ дърветата. Лѣтораститѣ на дърветата се изкривяватъ и оставатъ кжси, листата се сбрѣчкватъ падатъ и дърветата изсъхватъ.

4. Крѣвна въшка (фиг. 23). Напада коренитѣ, стъблото и клонитѣ на ябълката, пробива кората, смуче сокъ и причинява рани и подувания, които сж покрити съ бѣло пухесто вещество. Въшките изпускатъ червеникава течность.

фиг. 22.

Презимуватъ въ пукнатинитѣ на кората. Нападнатитѣ корени по-късно изгниватъ, листата пожълтяватъ и дървото изсъхва.

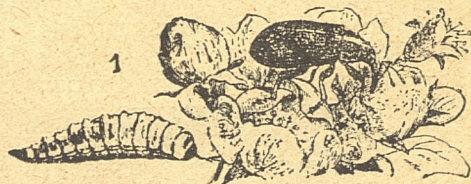
фиг. 23.

Малката осичка *Arhelinus mali* е вътрешенъ паразитъ на кръвната въшка, която възпира размножаването ѝ. Женската осичка поставя въ тѣлото на въшката яйце. Излюпената отъ него ларва се храни отъ тѣлото на въшката и я унищожава. Този смъртенъ врагъ на кръвната въшка, който е разпространенъ почти изъ цѣла България, развива годишно много поколения и я изтрѣбва.

Срѣдства противъ въшките: При първото прѣскане на дърветата противъ болеститѣ съ бордолезовъ и др. разтвори, да прѣскаме още единъ пжтъ съ Неодендринъ 3% или кѣмъ Бордолезовия, солбарова и сѣроваровия разтвори да добавимъ Миксдринъ 6% или български караболемъ 8%. Първото (зимно) прѣскане не бива да се пропуска, защото следъ разлистването на дърветата борбата съ цитоноснитѣ въшки и невъзможна, а съ листнитѣ — трудна и скъпа.

Друго лѣкарство — противъ листнитѣ и кръвнитѣ въшки е вартютюневия извлекъ. Следъ разлистването борбата противъ листнитѣ въшки се води като се прѣскатъ дърветата съ Никотиновъ сулфатъ 150—200 гр. на 100 литра вода, или Никопренъ 200/100 (200 грама на 100 литра вода), или калиевъ сапунъ 2—3 кгр. на 100 литра вода, или Агриа до 1% или „танолъ“ 2% или „морбафинъ“ 1%, а за цитоноснитѣ въшки да прѣскаме пакъ съ горнитѣ лѣкарства въ двойна доза. Противъ кръвната въшка: 100 литра вода 1 л. „Агриа“ и 1½ кгр. сапунъ (за пране). Съ тоя разтворъ може да се прѣска и презъ растителното състояние. На ябълката той не поврежда листата и плодоветѣ. Да прѣскаме въ тихо и хладно време.

5. Ябълковъ цвѣтоядъ. (фиг. 24) Сиво хоботно брѣмбарче. Женското съ хоботчето си пробива дупчица въ цвѣтната пжпка на ябълкитѣ и крушитѣ, снася по едно яйце надъ дупчицата и го натиква на вътре съ хоботчето си. Излюпва се бѣла ларвичка, която яде тичинкитѣ и плодника. Цвѣтната пжпка засъхва и остава затворена. Въ нея ларвичката се превръ-

фиг. 24

ща на какавида и излиза като брѣмбарче. То зимува подъ кората и мѣховетѣ на дървчетата и подъ опадналитѣ листа.

Срѣдства: Малко преди развитието на пжпкитѣ да прѣскаме съ Миксдринъ 6 на сто, самъ или смесенъ съ бордолезовъ разтворъ, или съ 10 кгр. негасена варъ на 100 литра вода 1 — 2 пжти презъ 10 дни—ди го убиемъ, като излиза отъ зимнитѣ скривалища и пълзи.

Да разтърсваме сутринъ дърветата и събираме на платнище брѣмбарчетата. Презъ мартъ по стѣблото на дървото на 1 м. височина да поставяме ловни пояси (като при плодovia червей), или лепливи пояси (вижъ при малката зимна педомѣрка). Брѣмбарчетата, които чрезъ пояситѣ се набератъ, презъ зимата да ги събираме и умъртвяваме.

6. Златозадникъ. (фиг. 25) Пеперуда съ снѣжно бѣло тѣло и криле. Коремчето ѝ е покрито съ злато—червени космици, съ които покрива яйцата си при снасянето имъ. Презъ юний снася по 200 яйца на купъ по долната страна на листа. Презъ юлий се излюпватъ гжсенички, които живѣятъ заедно, растатъ бавно и ядатъ листата. Презъ есента се запридатъ въ голѣми гжсенични гнѣзда, въ които гжсеничкитѣ въ летаргическн сънъ прекарватъ зимата. Пролѣтъ гжсеничкитѣ излизатъ и ядатъ пжпкитѣ и листата.

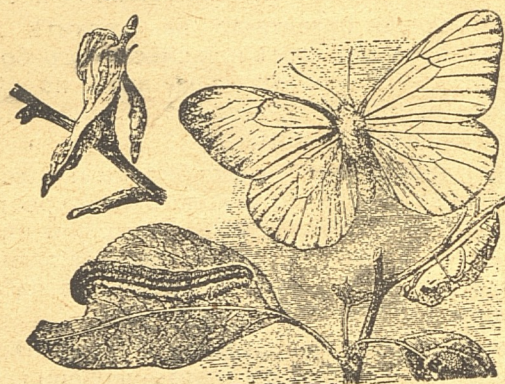

фиг. 25.

Голѣмата гжсеница е жълто-кафява съ червени криви линии и брадавички, по които има снопчета отъ кафяви космици. Тя изпуска отровна течностъ, която причинява възпаление и изприщване на човѣшката кожа. **Срѣдства:** Презъ юлий да събираме гжсеничкитѣ заедно съ наяденитѣ листа. Тѣ се виждатъ. Да събираме и изгаряме гжсеничнитѣ гнѣзда презъ зимата. Да избиваме гжсеничкитѣ пролѣтъ сутринъ, докато сж малки събрани на купъ по дърветата. Да прѣскаме пролѣтъ съ 400—500 грама (прахъ) Оловенъ арсенатъ или Парижка зеленина 100 гр. на 100 литри вода. Въ края на мартъ да поставяме лепливи пояси.

7. Бѣлата овощна пеперуда. (фиг. 26). Тя е дневна. Има бѣли криле съ черни жилки. Презъ априлъ снася на купъ 30 — 100 ясно-жълти яйца по листата. Презъ юлий се излюпватъ тъмно-сини гжсенички. Презъ есента се запридатъ въ гжсенични гнѣзда и, като златозадника презимуватъ. Тѣзи гнѣзда сж малки, отъ 1 — 2 листа, и въ тѣхъ има само една или нѣколко гжсенички, а гжсеничнитѣ гнѣзда на златозадника сж по-голѣми. Гжсеничкитѣ пролѣтъ излизатъ и ядатъ пжпкитѣ и листата. Главата, гърдитѣ и краката на

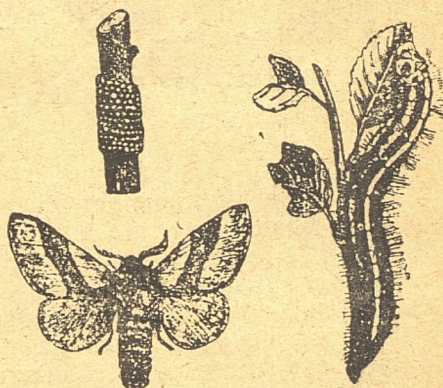
голѣмата гжсеница сж черни: гърба е кафявъ съ две оранжеви кафяви ивици.

фиг. 26.

то пръстенъ [и ги слепва съ слюнка, която се втвърдява. Пролѣтъ се излюпватъ черни мъхнати гжсенички. Тѣ живѣятъ въ колонии. Дене се прѣскаатъ да ядатъ пжпкитѣ и листата, а ноще се пребиратъ да ношуватъ заедно. Голѣмитѣ гжсеници сж сиво-зелени съ шестъ червено-жълти линии, живѣятъ прѣснато по дървото и ядатъ листата.

Срѣдства: да събираме презъ зимата яйцата (пръстенчетата). Да събираме пролѣтъ малкитѣ гжсенички сутринъ, до като сж на купъ. Да прѣскаме пролѣтъ съ *оловенъ арсенатъ*. Да поставяме лепливи пояси, на края на мартъ.

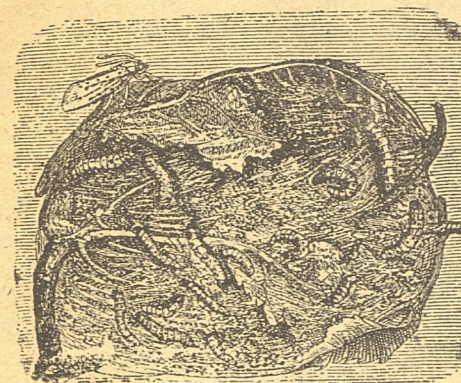

фиг. 27.

9. Ябълковъ молецъ. (фиг. 28) Пеперудата е сребристо-бѣла; преднитѣ ѝ криле сж бѣли, съ черни точки, а долнитѣ — сиво-пепеляви. Презъ юлий снася по 60 — 70 яйца по клончетата. Тѣ биватъ прилепени къмъ кората и покрити съ щитче. Презъ августъ гжсеничкитѣ се излюпватъ и зимуватъ подъ щитчето. Презъ пролѣтъта гжсеничкитѣ живѣятъ въ обща колония, увити въ паяжина. Тѣ ядатъ мекитѣ части на листата и зелениѣ плодове. Презъ м. юний се запридатъ въ самото гнѣздо въ малки бѣли пашкулчета. **Срѣдства:** гжсеницитѣ, докато сж въ гнѣздата, деца да ги събиратъ и смачкватъ. То е най-сигурно. Да прѣскаме съ *Носпразенъ* 1 — 2% или съ *парижка зеленина* — на 100 литра вода,

Срѣдства. — сж щитѣ както при златозадника.

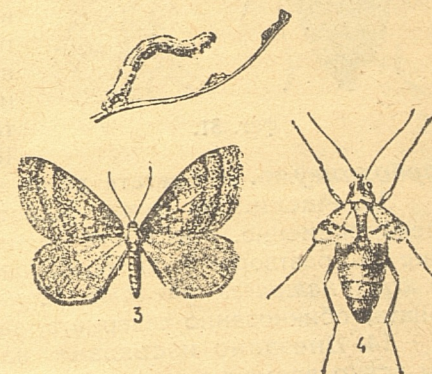
8. Пръстенотворка. (фиг. 27) Нощна жълтеникава пеперуда. Има жълтеника, ви или кафяво червени предни криле съ по една широка, тъмнонапрѣчна ивица. Заднитѣ криле сж по свѣтли. Презъ юлий снася по клончетата 300 — 400 яйца, нарежда ги ка-

фиг. 28.

да проникне въ гнѣздата.

10. Малката зимна педомѣрка. (фиг. 29) Мжжката има развити криле. Женската има съвсемъ кжси кафяво-сиви криле. Тя не може да хвърчи, а чрезъ пълзене по дървото презъ м. ноемврий отива по клонкитѣ и снася върху пжпкитѣ 300 яйца, дребни като маково семе. Презъ априлъ се излюпватъ блѣдо-зелени гжсенички, съ тъмна линия по гърба и съ по три бѣли линии отъ дветѣ страни. Тѣ се движатъ, както когато човѣкъ измѣрва нещо съ педя и гризатъ пжпкитѣ, листата, цвѣта и плода на дърветата. Плода на черешата нагризва до костилката. **Срѣдства:** къмъ 15 октомврий — преди яйцеснасянето, да поставяме на дърветата на 1 м. височина лепливи пояси — на тѣхъ да се хващатъ женскитѣ пеперуди. Пояситѣ се правятъ отъ жилава пергаментна хартия, 20 см. широка, увиватъ се около стѣблото, стѣгатъ се отъ горе и отъ долу съ канапъ и се намазветъ съ *гжсенично лепило*. То се прави отъ 400 гр. *машинно масло*, като го нагрѣемъ да заври, прибавяме 200 грама счукана *борова смола* (чамъсакъзъ) и 10

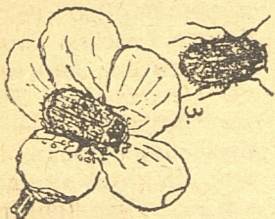
фиг. 29.

гр. *глицеринъ* и бавно го разбъркваме, или 500 гр. *черенъ сапунъ*, 300 гр. *лой* и 500 гр. *борова смола*. Лепилото се намазва на пояситѣ съ четка.

Нѣкои намазватъ стѣблото на дърветата противъ гжсеницитѣ съ катранъ. Това не бива, защото *катрана* изгаря кората, особено ако е млада.

120 гр. пар. зеленина и 300 гр. негасена варъ или *оловенъ арсенатъ* 200 — 250 грама или *калциевъ арсенатъ* 200 гр. и 6 кгр. гасена или 1 1/2 негасена варъ или съ *Неодендринъ* 3%. Да правимъ 2 — 3 прѣскания презъ 10 дни. Да прѣскаме докато гжсеничнитѣ гнѣзда сж малки и при силна струя — разтвора да може

11. Мъхнатъ бръмбаръ. (фиг. 30). Крилата му сж твърди съ бѣли точки. На главата си има златисто-жълти, а на долната страна бѣлезникави космици. Презъ време на цвѣтежа на дърветата масово яде тичинкитѣ и пестика на цвѣтоветѣ — отъ 8—16 часа.

фиг. 30.

Срѣдство: дърветата да стрѣсваме презъ слънчевитѣ часове на деня, когато бръмбаритѣ сж по цвѣтоветѣ, като подъ дървото се постила платнище. Преди стрѣсането дърветата да се напрѣскаатъ съ вода—бръмбаритѣ да се направятъ по-неподвижни.

12. Златка. (фиг. 31) Бръмбаръ, голѣмъ 2—3½ см., матово черенъ, сиво опрашенъ, съ издигнати черни петна и точки. Срѣща се отъ априлъ до октомврий. Напада сливитѣ, каиситѣ, прас ковитѣ, бадемитѣ, черешитѣ, крушитѣ и ябълкитѣ въ сухи пѣськливи (бедни) почви. Пречупва листнитѣ дръжки и младитѣ клонки. Снася яйцата си близо до корена. Ларвитѣ му живѣятъ въ коренитѣ, ядатъ ги и дърветата загиватъ.

фиг. 31.

Срѣдства: събиране бръмбаритѣ сутринъ по хладъ, до като сж омарлушени — неподвижни. Изсѣхналитѣ дървета да се изваждатъ и изгарятъ. Намазване долната частъ на стѣблата съ 10% воденъ разтворъ отъ карболинеумъ. Дърветата да се наторяватъ и напояватъ.

13. Маслинена муха. Ларвата ѝ яде плода. Той опада преждевременно. Реколтата се намалява. *Срѣдство*—прѣскане съ разтворъ: вода 90 литри, чиста цвѣткова меласа 10 кгр. и натриевъ арсенатъ 0.2 кгр. Прѣска се частъ отъ короната, обикновено северната, за да се избѣгне „пригора“.

14. Внезапно изсѣхване на кайсията. Може да се яви всѣко време на годината, най-вече пролѣтъ. Изсѣхватъ единични клони или цѣлото дърво. Не е болестъ, а физиологическа промѣна отъ: недостатъчно или много влага въ почвата, измръзване презъ зимата, внезапна промѣна на топлината презъ време на растежа или отъ нааяждане коренитѣ или стѣблото отъ Златка (фиг. 31) заеци и др.

Срѣдство: щомъ се яватъ първитѣ признаци на засѣхване, клонитѣ да се съкратятъ 1/3—1/2.

Мъхове, лишей, праханъ и др. Нападатъ дървото, пречатъ на дишането му и го задушватъ. Подъ тѣхъ зимуватъ и неприятели: какавиди (на плодовия червей), бръмбарчета (на ябълковия цвѣтоядъ), въшки и яйца. Стѣблото и клонитѣ трѣбва да чистимъ отъ старата (напукана) кора, мъховетѣ и лишейтѣ. Това да извършваме съ тѣпъ желѣзенъ ножъ, или съ специално стѣргало и телена четка въ влажно време, когато кората е омекнала, та се отдѣля. Внимава се да не се повреди младата зелена корица. Подъ дървото постиламе платнище да се събира обелената кора и пашкулчетата. Стѣблото и по дебелитѣ му клони намазваме съ дебелъ пластъ варъ и говежди лайна и зеленъ камъкъ (желѣзенъ сулфатъ) или прѣскаме 5% Карболинеумъ, 3% Неодендринъ или съ стѣрваровъ разтворъ.

Ако мъховетѣ и лишейтѣ сж нападнали и клонитѣ на дърветата — да прѣскаме малко преди развитието на пжпкитѣ съ зеленъ камъкъ 10% или съ Неодендринъ 3% или Миксдринъ 6—8%, или съ стѣрваровъ разтворъ 1 литъръ на 6 литри вода или съ варно мляко — на 100 лит. вода, 10 кгр. гасена варъ.

Варосването на стѣблото запазва и кората му отъ южна страна да не измръзва презъ зимата отъ къснитѣ мразове.

Презъ февруарий въ топли дни слънцето нагрѣва дървото. Сокътъ отъ южната му страна се раздвижва, презъ нощта пѣкъ замръзва, кората изсѣхва, отхлупва се, и дървото се поврежда. Ето защо, есенъ трѣбва да се варосва и презъ януарий да се повтори непременно. Следъ студоветѣ варосването нѣма смисълъ. Варъта съ бѣлия си цвѣтъ — забавя и разлистването на дървото и го предпазва отъ слани. По добре е, ако дърветата облагородимъ въ короната, като стѣблото бжде отъ по-устойчиви на измръзване подложки.

За предпазиане дърветата отъ измръзване още по сигурно е да увиваме есенъ стѣблата имъ съ слама, папуръ, мъхъ и др.

Преди зимното прѣскане трѣбва да извършимъ следнитѣ работи;

1. Да извършимъ рѣзитбата и проредяване на короната на дърветата. Сухитѣ, болни и счупени клони да изрѣжемъ и изгоримъ.

2. Да почистимъ дърветата отъ мъховетѣ и лишейтѣ и да ги варосаме.

3. Да съберемъ всички гжсенични гнѣзда и яйцата (прѣстенчета) на прѣстенотворката, както и всички опадали болни плодове—гнили и сухи.

4. Да съберемъ всички опадали листа или да ги обезвредимъ чрезъ дълбоко преораване още презъ есенъта.

Лѣкарства.

1. Варь-синкамъчния (бордолезовия) разтворъ се приготвя така:

За 1% разтворъ въ каца, която събира 100 литра вода наливаме до 90 литри вода. Отмѣрваме 750 грама синъ камък и въ торбичка го потопваме въ кацата. Вземаме 750 грама негасена (печена) варъ—буци, която да нѣма парчета отъ неопеченъ варовникъ, или да не е разпаднала на прахъ отъ дълго стоене. Поставяме я въ кофа и я заливаме съ малко вода, колкото да се навлажи. Не бива да я заливаме на веднажъ съ студена вода, защото ще спре гасенето. Щомъ буцитѣ попиятъ водата, заливаме съ още малко вода. Това продължаваме, до като буцитѣ се нагорещатъ и разпаднатъ. Тогава доливаме и останалата вода до 10 литри и разбъркваме да стане на млѣко.

Ако варъта е гасена отъ нея вземаме 1.5 — 2 кгр. Тя трѣбва да бѣде прѣсна—мазна. Да не е засъхнала и чуплива. Варното млѣко като истине, изливаме въ кацата съ синкамъчненъ разтворъ—презъ сито, за да се задържатъ едритѣ парчета. Изливаме бавно и постепенно разбъркваме съ тояга, до като разтвора добие небесно-синъ цвѣтъ. На бордолезовия разтворъ трѣбва да добавяме *смолистъ сапунъ*, единъ кгр. на 100 литра вода, за да се полепва по-добре и да трае по-дълго време—за икономия.

Синъ камъчния разтворъ **предпазва** само отъ болеститѣ, а противъ въшки, гжсеници и червеи, както и противъ болестта „*Брашнеста мана*“ не може да действува.

2. **Парижката зеленина** е свѣтло-зеленъ прахъ. Медно-арсениково съединение. Силна отрова. Отрива вредителнитѣ насѣкоми, когато последнитѣ ядатъ растителни части, напръскани съ нея. Употрѣблява се противъ плодовия червей, и гжсеницитѣ. Противъ болеститѣ и въшкитѣ не действува. Въшкитѣ забиватъ устнитѣ си органи въ тъканитѣ на растенията и смучатъ сокъ отъ клеткитѣ имъ, гдето парижката зеленина не прониква и не може да ги отрови. Неразтворима е въ вода и три пѣти по-тежка отъ нея, затова размесена съ вода тя много скоро се утаява на дъното на сѣда. Изгаря листата — трѣбва да ѝ се прибавя варъ, да я омекчи. Варъта спомага и за прилепване на зеленината къмъ листата и да се разпознаватъ прѣсканитѣ мѣста. Прѣскането съ парижка зеленина да става въ ясно и сухо време — въ влажно време тя изгаря листата и напуква плода, особено на *Каселската ренета*. Нея ябълка, първитѣ 1—2 прѣскания до като листата и плода ѝ сж нежни—да прѣскаме съ *Оловенъ арсенатъ* или *Калцаевъ арсенатъ*. Парижката зеленина поставяме въ глиненъ сѣдъ, разбъркваме я въ малко студена вода и гасена варъ да се получи добре разбита гжста каша, която се прибавя къмъ бордолезовия разтворъ и се

бърка енергично. *Парижката зеленина* може да се употреби смесена съ *борделозовъ* разтворъ, *Никотиновъ сулфатъ* и *Съренъ цвѣтъ*. Прѣскането съ парижка зеленина и оловенъ арсенатъ, да се прекрати единъ месецъ преди беридбата на плодоветѣ — да се махне по тѣхъ.

3. **Оловенъ арсенатъ**. Бѣлъ прахъ. Силна отрова. Размива се въ водата. По-лепливъ е и по-дълго време трае отъ парижката зеленина. Може да се прибавя за пролѣтно и лѣтно прѣскане къмъ *бордолезовия*, *сераварова*, *солбаровъ* разтвори и съ *никотина*. Не причинява изгаряния на листата и плода. *Прибяването му къмъ носпразентъ, който съдържа арсеникъ е излишно. Противъ въшкитѣ не действува.*

4. **Калциевъ арсенатъ**. (Рапсолъ.) Бѣлъ прахъ. Силна отрова. Употрѣблява се 250 гр. смесенъ съ разтворитѣ: борделезовъ, солбаровъ и сероваровъ.

5. **Солбаръ**. Кафяво-сивъ прахъ. Употрѣблява се *противъ болести* и само противъ сливовата щитонска въшка. Сипва се въ 4 — 5 кгр. вода и се разбърква до като се получи каша, прибавя се и останалата вода до 100 литра, като непрекъснато се бърка и се остава $\frac{1}{2}$ часть да се утай на дъното черния остатъкъ. Вземаме само бистрата жѣлта течност и я прецеждаме презъ платно. *Солбара*, по съставъ и действие е подобенъ на сѣроварова разтворъ и може да го замѣсти.

6. **Сѣроваровъ разтворъ**. Въ желѣзенъ сѣдъ, поставенъ на огнището, се гаси чрезъ постепенно прибяване на вода 12 кгр. *прѣсно изпечена негасена варъ* до получаване на гжста каша. При постоянно разбъркване се прибавятъ 24 кгр. сѣра на прахъ. Долива се 100 литра вода. Отбелязва се височината на разтвора върху бъркалката. Доливатъ се още 20 литри вода. Вари се още 1 часъ непрекъснато, презъ което време разтворътъ не трѣбва да спада подъ знака за 100-тѣ литри. Изгасява се огъня и следъ изстиването на разтвора, бистрата течност се прецежда и налива въ тенекки, варели или др. подходящи (но не бакърени!) сѣдове, които се запушватъ добре, или се налива отгоре малко машинно масло. Получениятъ гжстъ разтворъ има гжстота около 25 — 26 градуса Боме. Гжстиятъ разтворъ въ добре запушени сѣдове се запазва за дълго време. Разредениятъ разтворъ трѣбва да се употребява веднага. Разяжда бакъренитѣ прѣскачи и сѣдове. Прилага се съ желѣзни или пиринчени (месингови) прѣскачки. Унищожава зародишитѣ на болеститѣ, мѣховетѣ, лишеитѣ и отчасти действува на насѣкомитѣ. Може да причини изгаряния при употреба въ горещо, слънчево време. Действува на паячетата (при Акризона). Комбинира се съ калциевъ арсенатъ за действие срещу гризачитѣ насѣкоми презъ лѣтото и съ варо-тютюневия извлѣкъ за борба и срещу листнитѣ въшки.

7. Сѣроварова смѣсь. 1½ кгр. печена варь се изгасява до рѣдка каша и, докато последната е гореща, се прибавя при постоянно разбъркване, постепенно 1:5 кгр. сѣра на прахъ. Следъ 10 минути се разрѣжда съ вода до 100 литри. Употрѣблява се срещу болеститѣ на прасковитѣ, зарзалитѣ, бадемитѣ, особено при по-чувствителнитѣ къмъ изгаряния плодове. За лѣтни прѣскания.

8. Носпразенъ. Служи противъ болести и гризаци на сѣкоми. Противъ въшки не действува. Удобенъ е само за лѣтно прѣскане.

9. Карболинеумъ. Той е отпадъкъ при дестилацията на каменовъгления катранъ. Има три типа карболинеумъ: 1. карболинеумъ отъ тежко масло, 2. К. отъ сѣдно масло и 3. Смѣсимъ (емулизиранъ). Първитѣ два сж *черни (Неодендрина)*, а последния *жълтъ (Миксдрина)*. Употрѣбляватъ се само за зимно прѣскане: Неодендрина 5% и миксдрина 8% убиватъ яйцата на листнитѣ въшки и зимуващитѣ кръвни и щитоносни въшки.

Миксдрина може да се смѣсва съ бордолозовия, сероварова, Солбаровия и Носпразеновия разтвори и съ варно мляко. Така разтвора действува едновременно и противъ болеститѣ и противъ въшките.

Въ Миксдрина срещу **плоскитѣ щитоносни въшки** да се прибави 1 — 2% *сода каустикъ*. Неодендрина е по-силно лѣкарство, просмуква въ дървото и запушва клеткитѣ му. Ето защо следъ 3 — 4 години прѣскане съ него трѣбва да го замѣнимъ съ *Миксдринъ*. Карболениума унищожава и мъховетѣ и лишенитѣ по дърветата — изгаря ги, но *противъ гъбнитѣ болести не действува.*

10. Варо-тютюневъ извлекъ. Тютюнева фурда 8—10 кгр. се заливатъ и наиксватъ (да не се загрѣва!) съ 100 литра варна вода (половинъ кгр. негасена варь се изгасява съ малко вода и следъ това се разрежда до 100 литри) за 24—48 часа пресува се, прецежда се и се употрѣблява. Ефтино и добро сѣдство е противъ листнитѣ въшки, а смѣсено съ сероваровъ разтворъ може да се употрѣби едновременно срещу листнитѣ въшки и срещу болести.

Лѣкарството се запазва въ затворени съдове, като къмъ всѣки 100 литра отъ него се прибави половинъ литъръ концентриранъ сѣроваровъ разтворъ и се разбърква.

Кога и какъ да прѣскаме съ лѣкарствата. 1. Първото (зимното) прѣскане трѣбва да извършимъ преди самото отваряне на пжпкитѣ, защото вредителитѣ: болеститѣ (бактерий и плесни), въшките, ларвитѣ и яйцата тогава се сбуждатъ започватъ да излизатъ и най-сигурно можемъ да ги убиемъ.

2. Трѣбва да прѣскаме и младитѣ дървета, макаръ че не даватъ плодъ, защото тѣ сж нѣжни и още повече се нападатъ отъ болести.

3. Първо трѣбва да прѣскаме съ лѣкарство противъ болести, сетне — съ карболинеумъ, защото той заплесква дървото и не пропуска лѣкарството противъ болести.

4. Лѣкарството срещу неприятели трѣбва предварително да опитае само на едно дърво или клонъ — да видимъ действа ли, поврежда ли листата и следъ това да прѣскаме.

5. Прѣскането презъ пролѣтъя трѣбва да извършимъ въ ясни, топли и сухи дни, та изпрѣскания разтворъ да проникне по-добре и да не замръзва презъ нощта. Въ студено до 0° С да не прѣскаме съ карболинеумъ.

Първото прѣскане да бѣде изобилно — разтвора да не се пести.

6. Лѣтното прѣскане трѣбва да правимъ въ хладни часове и сухо време, иначе лѣкарствата особено парижката зеленина, изгарятъ листата и кожицата на плода. Да прѣскаме така, че всички растителни части да бждатъ покрити съ много ситни капчици отъ разтвора. Прѣскачката да бѣде съ постоянно налѣгане, да разпрѣсква разтвора въ форма на мъгла. Цицката да бѣде 50 см. далече отъ дървото. Ако е по-близо, разтвора изтича, ако е по-далече, губи се. Разтвора не бива да излиза на капки или на струи, защото причинява изгаряне по листата и плодоветѣ.

7. Който прѣска съ отровно лѣкарство — да превърже устата и носътъ си съ тънка кърпа.

8. Сѣроварова разтворъ разяжда бакѣренитѣ прѣскачки. Да прѣскаме съ дърничеви. Ако сж бакѣрени, преди прѣскането да ги намажемъ съ машинно или растително масло.

9. Всички прѣскачки, следъ работа да се промиятъ съ вода.

10. Работниците да си измиятъ ржцетѣ и устнитѣ. *Нека се знае: овощното дърво трѣбва да отглеждаме разумно и грижливо — да израстне силно и здраво, за да го предпазимъ отъ болести, неприятели и паразити отколкото да го мъкуваме, следъ като бѣде нападнато.*

Борба съ пролѣтнитѣ слани.

Нощно време, пролѣтъ земната повърхност и овощнитѣ дървета изтиватъ. Температурата имъ пада по ниско отъ оная на въздуха. Воднитѣ пари въ въздуха при 0° целзии се смръзватъ и покриватъ дърветата съ слана. Тя унищожава цвѣтоветѣ. **Сѣдство** — пушене. Въ градината се натрупватъ купчини отъ сламестъ торъ, листе, сухи говежди лайна и др., които даватъ пушекъ но не горятъ.

Въ тихи, хладни и ясни нощи, особено ако преди 1—2 дни е валѣло дъждъ, пада слана.

Единъ—два часа преди изгрѣвъ слънце, щомъ температурата спада къмъ 0° целзий, запалваме купчинитѣ, образу-

ва си димъ, който не дава на дърветата и почвата да изгинатъ и слана не се образува. Забелезва се, че близо до село, отъ тая страна, къмъ която се носи дима отъ коминитъ презъ пролѣтѣта, овошнитъ дървета никога не страдатъ отъ сланитъ и раждатъ всѣка година.

Други средства: градината да се напоява преди самото разцвѣтяване. Водата изтудява почвата и забавя разцвѣтяването.

Птицитъ и овощарството.

Много отъ птицитъ сж полезни за овощарството.

Славейтъ яде листнитъ въшки; **куковицата** — гжсеницитъ на златозадника; **лястовицата** — майския брѣмбаръ; **Кралчето** — пеперудата на плодovia червей; **Горскиятъ синигеръ** — гжсеницитъ на педомѣрката; **Въртошиятъ** и **Мухоловката** — гжсеницитъ на ябълковия молецъ; **Косътъ** — яйца и гжсеници; **Скворцитъ** — черния брѣмбаръ; **Кълвачътъ** и **Дърволазката** — вадятъ изъ кората на стѣблото яйца, червей и какавиди; **Папунякътъ** (циганското пѣтле) — червей и ларви изъ торнитъ купища; **Бухалтъ** и **керкенеътъ** — мишкитъ; **кокошкитъ** и **мисиркитъ** — ларви.

Врабци, дроздове, косове, скворци и врани на орляци долитатъ да ядатъ черешитъ, вишнитъ, гроздето и др. Да не се убиватъ, а да се плашатъ само съ халостни патрони, защото вредата е по-малка отъ ползата: ядатъ яйцата и гжсеницитъ на вреднитъ пеперуди и брѣмбари.

Единъ чифтъ пойни птици съ своитъ поколения презъ 1 година унищожаватъ 75 кгр. живи насекоми. То се равнява на 12 милиона яйца или 150 милиона гжсеници. Иначе, ако работници извършватъ тая работа, колко би трѣбвало да се заплати?! . .

Полезнитъ птици трѣбва да пазимъ и привличаме. Въ снѣжни зими да имъ хвърляме храна. По дърветата да окачваме изкуствени гнѣзда.

Свракитъ ядатъ малкитъ птиченца изъ гнѣздата имъ. Да се избиватъ. **Ястребътъ** е неприятелъ на полезнитъ птици. Да се убива съ пушка. **Домашнитъ котки** — сжщо. Да се накажатъ нѣколко пѣти (съ по-малко бой) и тѣ се отучватъ.

Българско земеделско дружество

Кооперативна културно - просвѣтна и земеделско-
стопанска организация — Основана 1895 год.

ЦЕНТРАЛА С О Ф И Я, УЛ. ГЛАДСТОНЪ 67

Тел.: 2-52-67 и 2-03-85

Телеграфически адресъ: ЗЕМДРУСТВО

КЛОНОВЕ:

Пловдивъ, ул. Петко Каравеловъ 9

Телеф. 686.

ПЛЪВЕНЪ, ул. Александровска 92. Телеф. 311

РУСЕ, ул. Николаевска 1. Телеф. 2647

ВИДИНЪ, ул. Градска 69. Телеф. 42.

АГЕНТУРИ И ПРЕДСТАВИТЕЛСТВА

въ цѣлати страна.

ПРОПАГАНДИРА И
ДОСТАВЯ

— изкуствени торове и хими-
чески средства за борба съ
болести и неприятели по
земеделскитѣ растения.

ПРЕДСТАВИТЕЛСТВО
И ВНОСЪ

— на земедел. машини, млѣкар-
ски уреди, скотовѣдни и
овощарски пособия.

СЪБИРА, ПРЕРАБОТВА
И ИЗНАСЯ

— билки, ароматични масла,
овощия, грозде, зеленчуци,
семена и др.

ИЗРАБОТВА ПЛАНОВЕ,
СТРОИ И ОБЗАВЕЖДА

— млѣчни централи, хладилни
и сушилни инсталации.

ПРОИЗВОДСТВО

— на елитни зеленчукови и др.
семена.

ИЗДАВА

— списанията: „Земеделіе“,
„Градинарство“ и „Нау-
ченъ архивъ“.

РАЗПРОСТРАНЯВА

— популярна и научна земедел.
книжнина.

ДАВА

— упжтвания и съвети по зе-
медѣлието и отраслитѣ му.

Печатница „Добруджа“ — Пловдивъ, телеф. 558.

Пор. № 154

ЦЕНА 50 ЛЕВА